

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 23. (03.2024)
Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:	 ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ	Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»
Фінансова підтримка:	 Фінансується Європейським Союзом	Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу
	 erim Equal Rights & Independent Media	Французька неурядова організація ERIM
	 МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ	Міжнародний фонд «Відродження»
	 ATLAS NETWORK	Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію створено в рамках проекту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні" за сприяння Європейського Союзу. Її зміст є виключно відповідальністю ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій" і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua

[Facebook ІЕД](#)

[Facebook За чесну та прозору митницю](#)

[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо вашій увазі **двадцять третій випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки та прогнозування економічних тенденцій на майбутнє ІЕД проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію BTS використовують у світі для оцінки економічної ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – керівників підприємств та підприємців. Результатом кон'юнктурних досліджень є коротка, "стисла" картина економіки або окремого сектору, економічні тенденції в коротко- та середньостроковій перспективі та майбутні «поворотні» точки циклу економічної активності.

Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, цін, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BTS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року. Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних.

Щомісячні тенденції презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» було започатковано в рамках зміни дії проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансувався Європейським Союзом, співфінансувався МФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячне опитування проводилося під егідою цього проекту з травня 2022 року по грудень 2023 року. Із січня 2024 року дослідження триває в рамках проекту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні", який реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу.

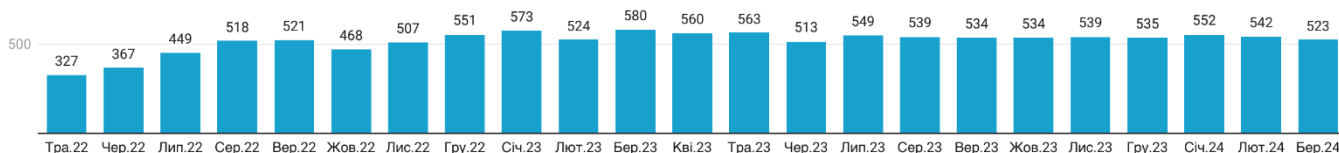
Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст цієї публікації є виключно відповідальністю ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій" і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Під час двадцять третьої хвили опитування отримано відповіді від 523-х респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Серед опитаних переважно промислові підприємства (92%), розташовані у 21-му із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився, і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більші темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника. Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування? Польовий етап двадцять третьої хвилі тривав із 18 березня до 29 березня 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в березні 2024 року з лютим 2024 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (березень 2024 року) та давали прогнози на наступні два – три чи шість місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювали з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року) або з аналогічним періодом попереднього року. Опитувані давали прогнози на наступні три місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

Дворічна невизначеність зараз знаходиться на найнижчій точці за два роки з покращеними найближчими очікуваннями виробництва, але коротко- та середньострокова невизначеність зросла. Індекс Відновлення Ділової Активності та Агрегований Показник Перспектив Промисловості зростають, водночас, відсоток підприємств, що працюють на повну потужність, залишається без суттєвих змін. Шестимісячні очікування щодо фінансово-економічної активності підприємств та загальноекономічного середовища покращились, а виробничі показники два місяці поспіль покращуються. Результати роботи підприємств з експорту та очікування в тримісячній перспективі покращились. Разом із цим, зростають труднощі з пошуком працівників потрібної кваліфікації, брак кваліфікованих працівників посідає 2-ге місце в рейтингу перешкод із найвищим значенням від травня 2022 року. Після обстрілів енергетичної інфраструктури значення перешкоди «перебої з електрикою» суттєво зросло, а «небезпечно працювати» залишається без суттєвих змін. Оцінки економічної політики уряду залишаються переважно нейтральними.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- Індекс відновлення ділової активності незначним чином збільшився після зниження два місяці поспіль та становить 0,37 у березні 2024 року (був 0,34 у лютому).
- У березні порівняно з лютим індекс поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві суттєво покращився та вперше за весь період дослідження змінив знак на додатний, збільшившись із -0,06 до 0,09.
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі після кількомісячної стагнації покращились, індекс очікуваних змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві становить 0,45 (два місяці поспіль значення було 0,36).
- Значення індексу загальноекономічного середовища також суттєво збільшилось, із -0,07 до 0,06 у березні 2024 року.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року істотно покращились, а індекс очікуваних змін загальноекономічного середовища збільшився із 0,32 до 0,45.
- Дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності три місяці поспіль залишаються без істотних змін. Значення індексу очікуваних змін ділової активності в березні становить 0,15 (було 0,17 у лютому та січні).
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі значно зменшився. У піврічній перспективі невизначеність збільшилась для фінансово-економічної ситуації на підприємстві та майже не змінилась для загальноекономічного середовища після збільшення минулого місяця. Невизначеність у тримісячній перспективі зросла для всіх показників.

ВИРОБНИЦТВО

- У березні продовжилась тенденція до поступового відновлення виробництва: індекс змін у виробництві після різкого погіршення в січні збільшується два місяці поспіль і становить 0,16 у березні (був 0,11). Це відбувається через зменшення частки тих, хто скорочував обсяги виробництва порівняно з попереднім місяцем.
- Очікування підприємств на наступні три місяці також покращились, значення індексу очікуваних змін обсягів виробництва збільшилось із 0,42 до 0,53.
- Значення агрегованого показника перспектив промисловості також поступово покращується та становить 0,15 (було 0,11 у лютому).

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Темпи зростання продажів та збільшення кількості нових замовлень прискорились. Значення індексу змін продажів збільшилось удвічі, із 0,07 до 0,16, так само як і значення індексу змін нових замовлень, яке збільшилось із 0,08 до 0,15.

- Очікування підприємств щодо попиту на наступні три місяці також покращуються. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшилось із 0,43 до 0,53, а значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ збільшилось із 0,41 до 0,52.

ЦІНИ

- Темпи зростання цін уповільнюються. ІНДЕКС ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ в березні суттєво не змінився та становить 0,29 (був 0,31). ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ становить 0,15 (був 0,16).
- ІНДЕКС ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ також істотно не змінився та становить 0,27 (був 0,28). ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ становить 0,14 (був 0,16).

ЗАБОРГОВАНІСТІ

- У березні порівняно з лютим підприємства скоротили заборгованості. Показник дебіторської заборгованості зменшився з -0,16 до -0,23, показник кредиторської заборгованості зменшився з -0,17 до -0,26. Показник податкової заборгованості також зменшився після кількомісячної стагнації та становить -0,29 (був -0,25).
- У тримісячній перспективі очікується подальше зменшення показників за всіма видами заборгованостей. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,22 до -0,39. Показник очікувань для кредиторської заборгованості зменшився з -0,25 до -0,42. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,32 до -0,44.

ЗАЙНЯТІСТЬ

- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах уповільнюються. ІНДЕКС ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ збільшився з -0,09 до -0,05.
- ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ незначним чином зменшився, із -0,04 до -0,07.
- ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ дещо збільшився, із -0,19 до -0,16. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН, як і минулого місяця, становить -0,22.
- У березні труднощі в пошуку працівників необхідної кваліфікації зросли. ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшився з 0,22 до 0,28. ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшився менш істотно, із 0,31 до 0,33.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У березні 2024 року середній портфель замовлень залишився на рівні двох місяців (медіана) після зниження з трьох місяців у січні - квітні 2023 року.
- Частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на два місяці, склала 51%, що практично стільки ж, скільки було в лютому (52%), але менше рівня січня (57%).

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Зростання цін на сировину та товари продовжує збільшуватись у значенні (із 49% у лютому до 53% у березні) та залишається на 1-му місці в рейтингу перешкод.
- Брак робочої сили також збільшився в значенні із 46% до 50% (найбільше значення з травня 2022 року) та залишився на 2-му місці.
- Небезпека для роботи, викликана повномасштабним російським вторгненням, суттєво не змінилась у відсотковому значенні (45% у лютому та 46% у березні) та залишилась на 3-му місці в рейтингу перешкод.
- Після російських ракетних обстрілів у березні перешкода «перебої з електроенергією» збільшилась у значенні з 24% до 40% та піднялась із 7-го на 4-те місце в рейтингу перешкод.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У березні 2024 року 14% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що трошки нижче за попередній місяць (15%). Водночас, це один із найвищих показників за всі хвили опитування.

- Сумарно частка підприємств, які працюють на повну та майже повну потужність, становила 57%, що майже на рівні попередніх місяців (58% у січні та лютому). Це може вказувати на «застигле» відновлення серед значної частини бізнесу.
- Незважаючи на виклики війни, лише 2% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни, також лише 2% підприємств працювали на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва.
- У березні 2024 року лише 16% підприємств працювали менше ніж на половину потужності або не працювали порівняно з довоєнним часом (13% у лютому).
- Середній бізнес найкраще приймає виклики: у березні 2024 року майже на повну та повну потужність працювали 68% середніх підприємств, залишаючись на рівні попередніх місяців (68% у січні та лютому).
- Харчова галузь залишається лідером відновлення: у березні 71% підприємств харчової галузі працював майже на повну та повну потужність (73% у лютому).
- На останній сходинці підприємства-виробники будівельних матеріалів, у яких на повну або майже повну потужність працювали лише 26% опитаних підприємств.

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У березні 2024 року 61% опитаних повідомив про експорт до війни, продовження експорту під час війни або ж започаткування експорту під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. У березні 2024 року 82% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців (84% у лютому).
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. Станом на березень 2024 року 17% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Подібні результати впродовж останнього року підтверджують стагнацію відновлення експортної діяльності.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У березні 2024 року частка позитивних оцінок політики уряду щодо підтримки бізнесу склала 8% і залишається без суттєвих змін уже більше ніж пів року.
- Частка нейтральних оцінок цієї політики зросла до 58% після зменшення до 55% у лютому, а частка негативних оцінок залишилася без суттєвих змін (18% у лютому та 17% у березні).
- Говорячи про роль держави (уряду) в Україні для ведення бізнесу, 40% називають її «регулятором», а 18% – «перешкодою». «Ворогом» та «другом» її назвали по 3% опитаних відповідно.
- 26% опитаних не змогли визначити роль держави в Україні для ведення бізнесу.

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

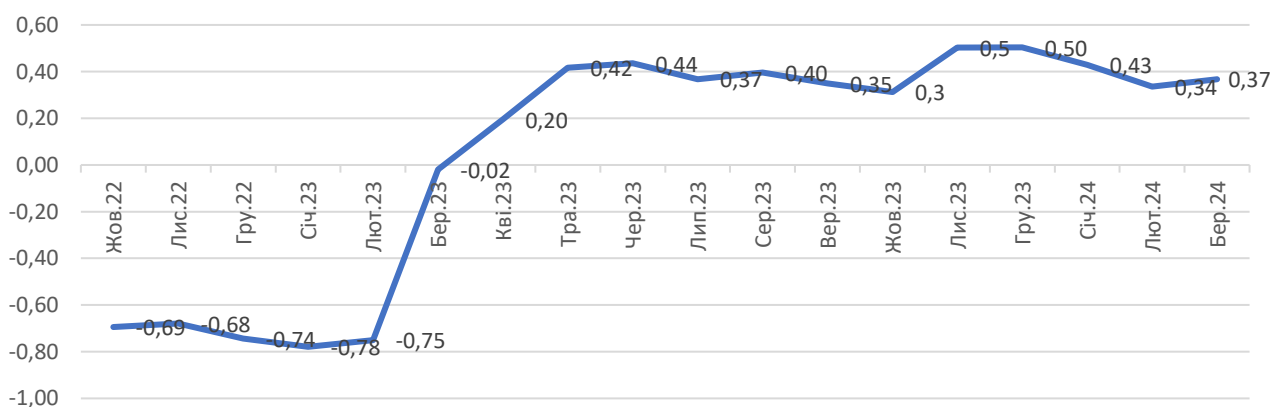
Темпи відновлення ділової активності прискорились. Значення індексу відновлення ділової активності (з року в рік) незначним чином збільшилось після двомісячного зниження та становить 0,37 (було 0,34). Це відбувається через збільшення частки тих, у кого ситуація стала кращою порівняно з минулим роком. Частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, залишається без суттєвих змін уже кілька місяців поспіль та в березні становить 10,6% (була 11,2% у лютому). Частка тих, у кого ситуація покращилась, збільшилась із 44,8% до 47,4%. Частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, зменшилась із 44,0% до 42,0%.

Розмір. Оцінки фінансово-економічної ситуації залежать від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають середні та великі підприємства, показник яких є однаковим та становить 0,49. Показник малих підприємств, хоча і є суттєво нижчим, проте також має додатне значення, яке становить 0,31. Найнижче та від'ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,11).

Регіон. У регіональному розподілі найвищий показник мають Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська та Рівненська (по 1,00 для кожної) області. Найнижчими є показники Сумської (-0,39), Волинської (-0,26) та Дніпропетровської (-0,15) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для поліграфічної (0,64), хімічної та харчової (по 0,46 для кожної) промисловості. Найнижчий показник мають металообробка та виробництво будівельних матеріалів (по 0,14 для кожної галузі).

Рис. 3. Індекс Відновлення Ділової Активності

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

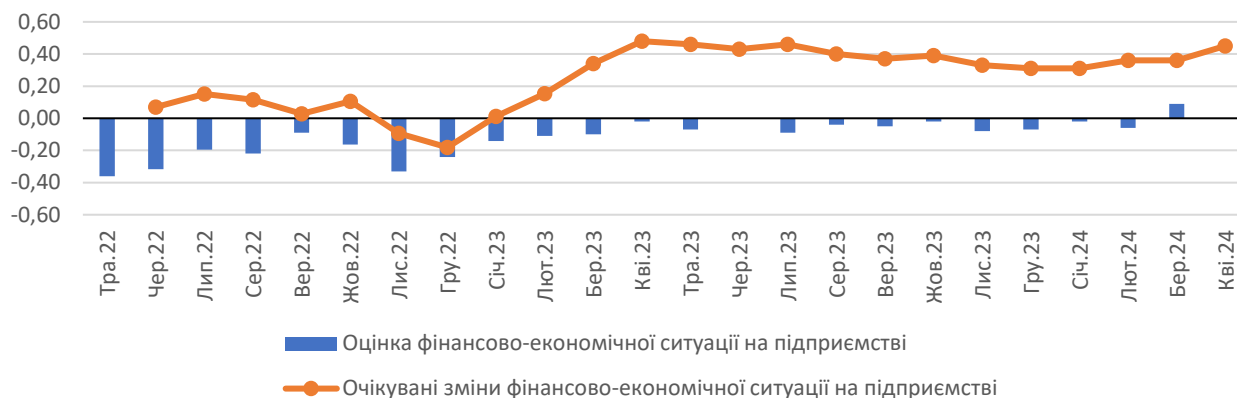
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У березні 2024 року поточні оцінки фінансово-економічної ситуації суттєво покращились. Індекс поточної фінансово-економічної ситуації збільшився з -0,06 до 0,09 вперше за весь період дослідження, змінивши знак на додатний, що означає значне зростання частки тих, хто дає позитивні оцінки. Частка тих, хто оцінює фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як добру, зросла з 4,0% до 15,3%. Водночас, частка опитаних, що дають негативні оцінки, три місяці поспіль суттєво не змінюється та становить 11,8% (була 11,7%). Частка тих, хто вважає фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, зменшилась із 84,3% до 73,0%.

Очікування на перспективу протягом шести місяців також суттєво покращились. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ становить 0,45 (два місяці поспіль було 0,36). У відсотковому розподілі збільшилась частка «оптимістів» (із 41,7% до 48,3%), і дещо зменшилась частка тих, хто очікує погіршення (із 6,1% до 4,5%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 52,2% до 47,2%.

Водночас, частка тих, хто не зміг дати прогноз на наступні пів року, значно зросла, із 12,7% до 17,4%.

Рис. 4. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

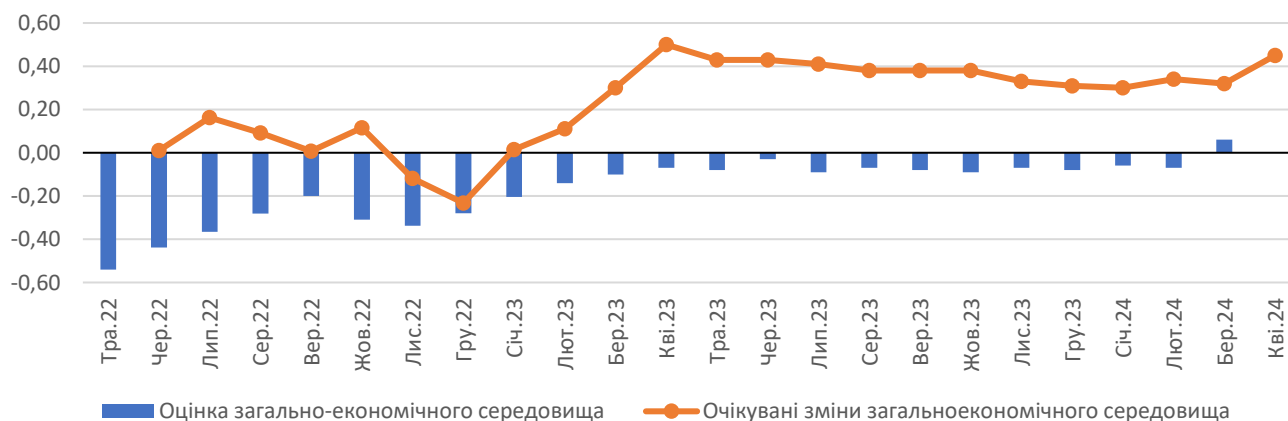
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінки загальноекономічного середовища покращились та змінили знак на додатний. Значення відповідного ІНДЕКСУ в березні збільшилось із -0,07 до 0,06. У відсотковому розподілі частка тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане, суттєво не змінилась та становить 14,5% (була 15,9%). Водночас частка тих, хто дає позитивні оцінки, збільшилась утричі, із 5,4% до 15,5%. Частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, зменшилась із 78,7% до 69,9%.

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців також покращились: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось із 0,32 до 0,45. У відсотковому розподілі збільшилась частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища, із 39,0% до 48,9%. При цьому частка «песимістів» суттєво не змінилась та становить 7,8% (була 8,8%). Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище істотно не зміниться, зменшилась із 52,2% до 43,3%.

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, істотно не змінилась та становить 18,9% (була 17,5%).

Рис. 5. Загальноекономічне середовище, індекси

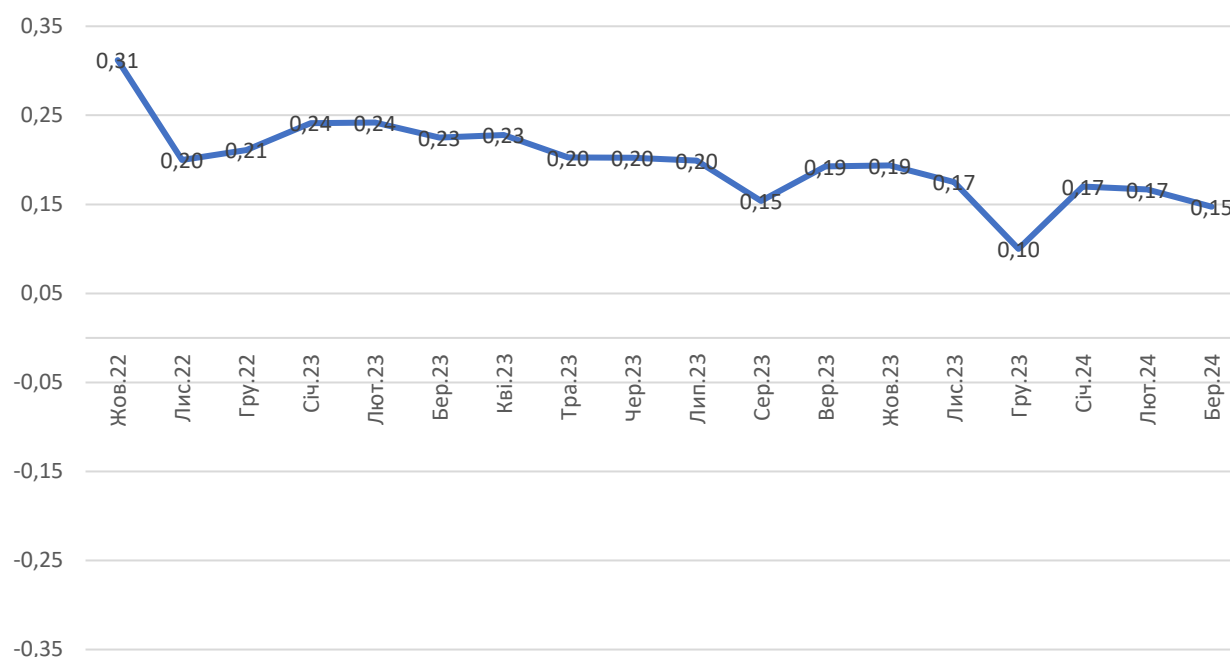

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні два роки дещо погіршилися. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ становить 0,15 у березні (був 0,17 у лютому та січні). Тут спостерігається цікава динаміка. Суттєво скоротилась як частка тих, хто очікує розширення діяльності, так і тих, хто очікує її скорочення. Зокрема, значно зменшився і відсоток тих, хто планує розширювати діяльність у наступні два роки, із 23,4% до 17,5%, і відсоток тих, хто планує звузити діяльність, із 6,8% до 2,8%. Частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, суттєво зросла, із 69,8% до 79,6%.

Відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, у березні суттєво зменшився, із 51% до 39,4%, що є найнижчим показником за весь період дослідження.

Рис. 6. Очікування щодо ділової активності на 2 роки, індекс

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістичні плани на майбутнє мають мікропідприємства (0,29). Показники малих та великих підприємств є однаковими та становлять 0,16. Найнижчий показник мають середні підприємства (0,08).

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Найвищі показники очікувань мають підприємства Закарпатської (1,00), Чернігівської (0,50), Волинської (0,38) та Хмельницької (0,36) областей. Показник Київської, Львівської, Сумської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Одеської, Дніпропетровської, Полтавської, Запорізької та Житомирської областей дорівнює нулю.

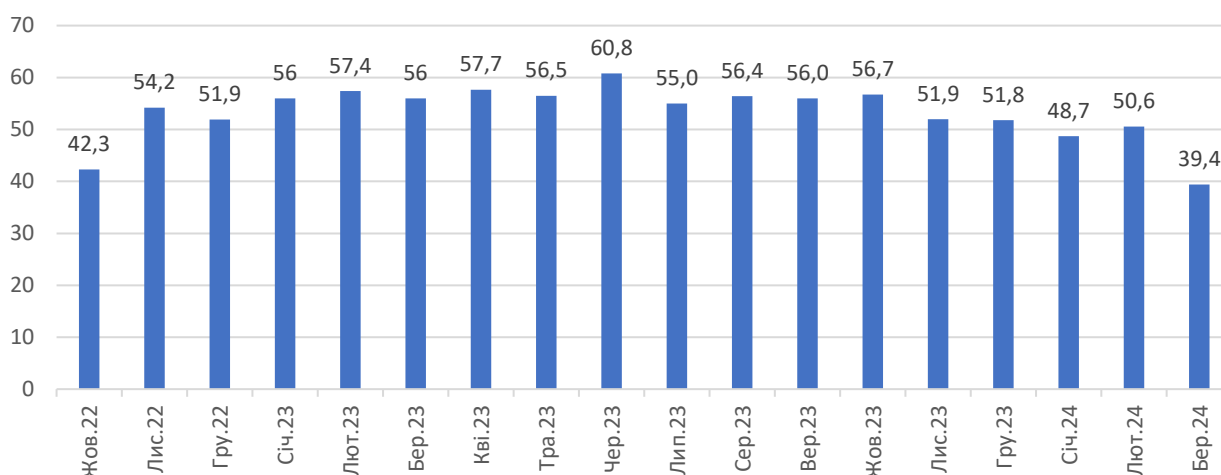
Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Легка (0,25) та деревообробна (0,23) промисловість мають найвище значення. Показник виробництва будівельних матеріалів (-0,13) має найнижче та від'ємне значення.

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Дворічні очікування

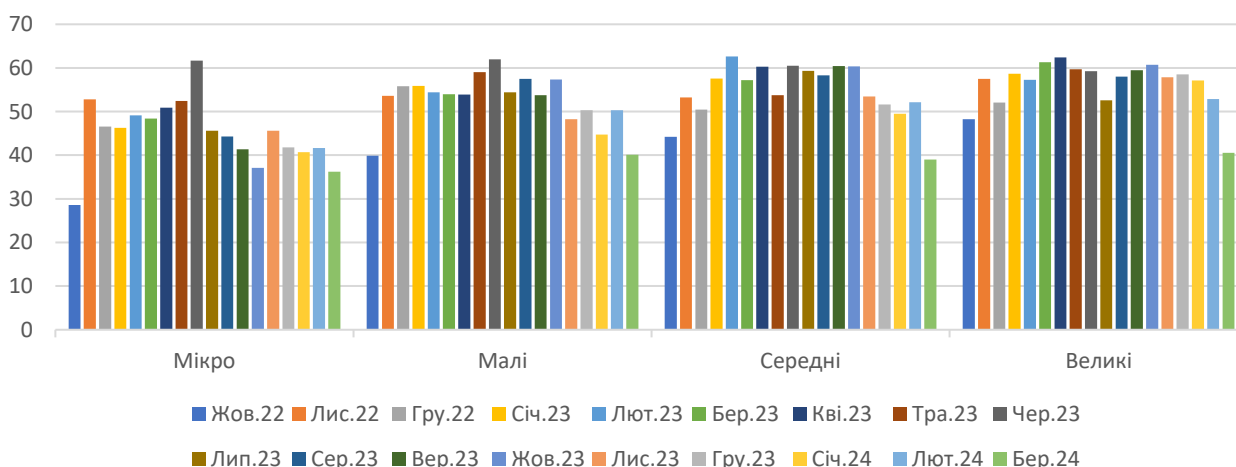
Рівень невизначеності щодо планів підприємств на наступні два роки суттєво знизився та є найнижчим показником за весь період дослідження. Чотири місяці поспіль значення коливалось у межах одного діапазону. Відповіді щодо перспектив на майбутні два роки не можуть дати 39,4% опитаних керівників підприємств (50,6% у лютому)

Рис. 7. Рівень невизначеності щодо діяльності підприємства у дворічній перспективі, % опитаних

Рівень невизначеності щодо планів на дворічну перспективу залежить від розміру підприємства. Водночас показник невизначеності зменшився для всіх підприємств, незалежно від розміру. Значення є найнижчим для мікропідприємств, хоча зміни показника в цьому випадку є найменшими (зменшилось із 42% до 36% у березні). Водночас показник є приблизно однаковим для малих (значення зменшилось із 50% до 40%), середніх (показник зменшився із 52% до 39%) та великих (значення зменшилось із (53% до 41%) підприємств.

Рис. 8. Частка опитаних, що не змогла дати відповідь на питання про зміну на наступні два роки, за розміром підприємства

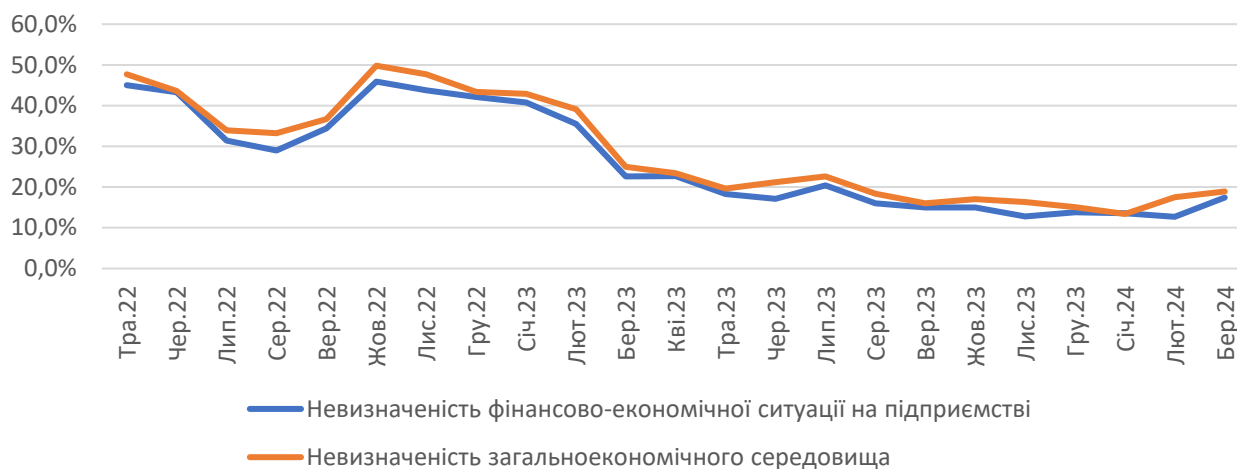

Піврічні очікування

Рівень невизначеності в прогнозах піврічної перспективи значно збільшився для фінансово-економічної ситуації на підприємстві та майже не змінився для загальноекономічного середовища після збільшення минулого місяця. Невизначеність для фінансово-економічної ситуації збільшилась із 13% до 17% у березні.

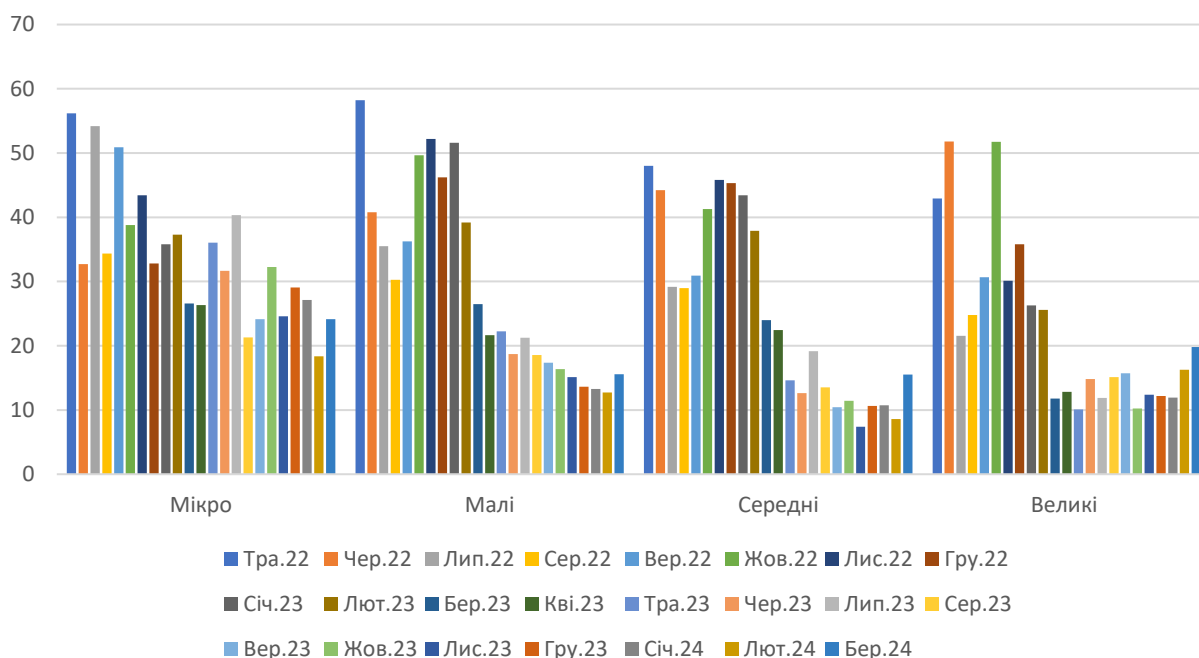
А частка опитаних, що не змогли дати прогнозу щодо змін загальноекономічного середовища, у цілому в країні у березні 2024 становить 19% (була 18% у лютому).

Рис. 9. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, %

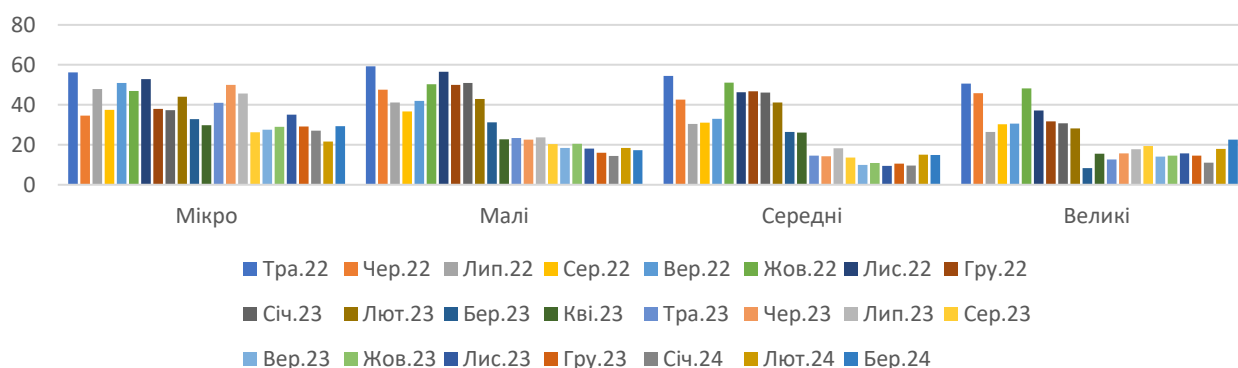
Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. У відсотковому розподілі показник невизначеності для мікропідприємств залишається найвищим, він збільшився з 18% до 24% після зменшення два місяці поспіль. Рівень невизначеності для малих підприємств у березні становить 16% (у січні та лютому був 13%). У березні невизначеність щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві для середніх підприємств зросла з 9% до 16%). Показник невизначеності для великих підприємств збільшився з 16% до 20%.

Рис. 10. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, залежить від розміру підприємства. Показник невизначеності мікропідприємств залишається найвищим та збільшився з 22% до 29%. Показник невизначеності для малих підприємств суттєво змінився та становить 18% (був 17% у лютому), а показник середніх підприємств, як і минулого місяця, становить 15%. Рівень невизначеності щодо змін загальноекономічного середовища на пів року збільшився з 18% до 23%.

Рис. 11. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

У березні 2024 року рівень невизначеності в короткостроковій перспективі збільшився для всіх показників. Найвищим рівень невизначеності в тримісячній перспективі є для податкової заборгованості – 13,6% (був 5,7%) та кредиторської заборгованості – 13,4% (був 6,4%), значення якого зросло найбільше. Найменше показник невизначеності зріс для кількості працівників у вимушених відпустках (із 6,5% до 7,5%). Найнижчим значення є для запасів готової продукції - 5,5% (було 3,3%) та для запасів сировини та матеріалів – 5,4% (було 2,8%).

Рис. 12. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

	Жов.23	Лис.23	Гру.23	Січ.24	Лют.24	Бер.24
Податкова заборгованість	11.4	7.8	5.6	8.2	5.7	13.6
Кредиторська заборгованість	11	8.2	6.2	9.4	7	13.4
Дебіторська заборгованість	12.5	7.4	6	9.1	7.6	12.6
Ціни на сировину і матеріали	13.1	10.4	10.3	8.2	8.1	10.3
Ціни на готову продукцію	12.7	8.9	9.3	6.5	5.9	8.2
Кількість працівників у вимушених відпустках	13.1	8.7	9.7	7.1	6.5	7.5
Експорт	6.6	5.6	5	6.9	5.2	7.3
Кількість працівників	12.9	7.8	7.5	5.6	4.4	7.3
Нові замовлення	11.6	6.9	7.9	4.3	4.4	7.3
Виробництво	11.6	3.9	4.9	4.9	3.3	6.7
Продаж	11.2	3.9	4.9	4.9	3.5	6.1
Запаси готової продукції	9.4	4.8	4.7	3.3	3.3	5.5
Запаси сировини та матеріалів	9.2	4.3	4.1	3.4	2.8	5.4

Created with Datawrapper

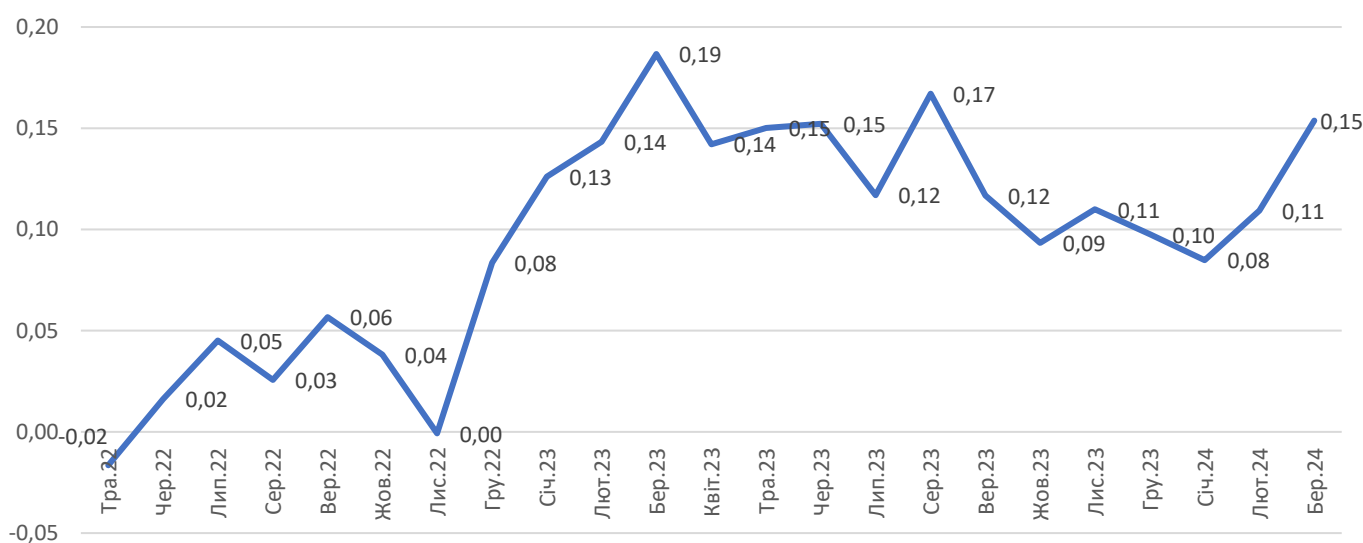
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ

Значення агрегованого показника перспектив промисловості (АППП) два місяці поспіль поступово зростає. Показник збільшився з 0,11 до 0,15.

При цьому, у АППП спостерігаються зміни в значенні всіх трьох його складових: (1) *виробничі очікування* на наступні три - чотири місяці покращились, значення збільшилось із 0,42 до 0,53. (2) *Оцінки портфелю нових замовлень* також суттєво покращились, збільшившись із -0,19 до -0,05, а (3) *оцінки запасів готової продукції* збільшились із -0,10 до 0,02, змінивши знак на додатний.

Рис. 13. Агрегований показник перспектив промисловості

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

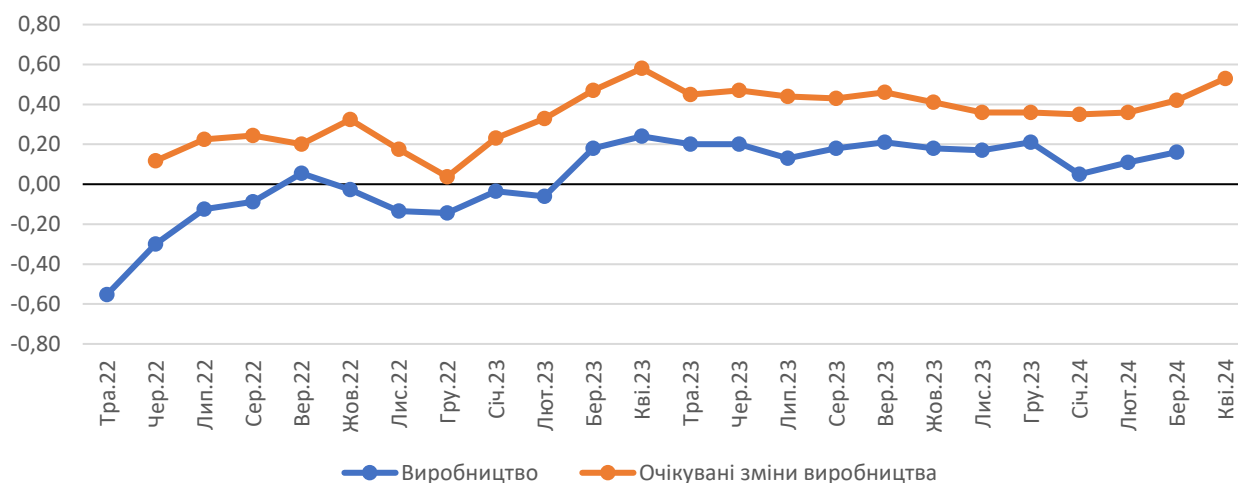
Два місяці поспіль спостерігається тенденція до нарощування обсягів виробництва. ІНДЕКС ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,11 до 0,16. Зменшилась частка підприємств, які скорочували обсяги виробництва, із 16,7% до 12,1%. Водночас частка тих підприємств, які нарощували обсяги виробництва, три місяці поспіль суттєво не змінюється та становить 24,8% у березні (була 24,3% в лютому). Частка тих підприємств, на яких змін не відбувалось, збільшилась із 58,9% до 63,1%.

Розмір. Серед підприємств різних розмірів найкращі результати мають великі (0,27) підприємства. Показник середніх (0,16) та малих (0,06) підприємств є нижчим, проте залишається додатним. Значення мікропідприємств є найнижчим та від'ємним (-0,05).

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення 0,53, а найменше — -0,42). Найкращі результати мали підприємства Тернопільської (0,53) Одеської (0,52) та Львівської (0,48) областей. Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Сумської (-0,42) та Харківської (-0,20) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в поліграфії (0,36), легкій (0,28) та харчовій (0,21) промисловості. Найнижче і єдине від'ємне значення мають машинобудування (-0,08) та виробництво будівельних матеріалів (-0,12).

Рис. 14. Індекси змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Очікування щодо зростання обсягів виробництва суттєво покращились. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,42 до 0,53. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, збільшилась із 49,8% до 54,4%. Частка тих, хто не очікує змін, зменшилась із 53,7% до 41,5%. Частка підприємств, які планують скорочувати виробництво, збільшилась із 2,5% до 4,1%.

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найбільш оптимістичним є показник великих (0,61) підприємств. Значення середніх (0,51) та малих (0,49) є приблизно однаковим. Найнижчим є значення для мікропідприємств (0,31).

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська, Івано-Франківська, Львівська та Тернопільська (по 1,00 для кожної) області. Найнижче значення показника, яке дорівнює нулю, має Харківська область.

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники очікувань харчової (0,58) промисловості та поліграфії (0,55). Найнижче значення показника має металообробка (0,28) та виробництво будівельних матеріалів (0,24).

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні результати продажів суттєво покращились. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшився з 0,07 до 0,16. Це стало можливим завдяки зменшенню частки тих, хто скорочував обсяги виробництва, із 21,7% до 13,4%. Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, збільшилась із 53,2% до 60,9%. Частка підприємств, які нарощували обсяги продажів, суттєво не змінилась та становить 25,7% (була 25,0%).

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ великих (0,32) підприємств є найвищим. Водночас, значення для середніх підприємств є вдвічі меншим та становить 0,14. Показник малих підприємств становить 0,14. Найнижче та єдине від'ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,07).

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської та Тернопільської (по 0,53 для кожної) областей та Одеської (0,52) області. Найнижче значення мають показники Сумської (-0,40), та Харківської (-0,20) областей.

Галузь. Найвищий ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ мають поліграфія (0,36) та легка (0,24) промисловість. Найнижчі показники мають машинобудування та виробництво будівельних матеріалів (по -0,11 для кожної галузі).

Очікувані зміни продажів

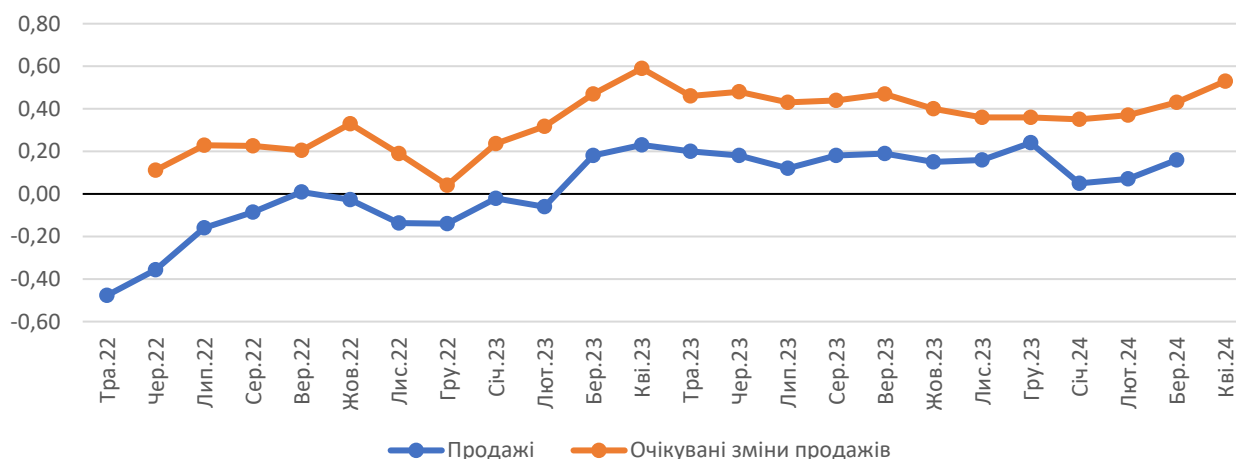
Очікування щодо обсягів продажів продовжують зростати. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ПРОДАЖІВ збільшився з 0,43 до 0,53. Зросла й частка тих, хто планує скорочувати продажі, збільшившись із 2,7% до 4,1%, і частка тих, хто планує їх нарощувати (із 45,2% до 53,7%). Відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, зменшився з 52,1% до 42,2%.

Розмір. Показник очікувань для великих (0,62) підприємств є найвищим. Значення показника середніх (0,49) та малих (0,48) є приблизно однаковим. Показник мікропідприємств (0,31) є значно нижчим.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській, Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях. Показник очікувань Житомирської, Дніпропетровської та Харківської областей є найнижчим та дорівнює нулю.

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають харчова (0,58) промисловість та поліграфія (0,55). Показник очікувань металообробки (0,28) та виробництва будівельних матеріалів (0,27) є найнижчим.

Рис. 15. Індекси змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання експорту прискорюються. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ збільшилось із -0,08 до -0,04, змінивши знак із від'ємного на додатний. Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, суттєво зменшилась, із 29,3% до 16,1%. Водночас частка підприємств, які нарощували експорт, зменшилась менш істотно, із 18,9% до 16,8%. При цьому, частка тих підприємств, на яких обсяги експорту залишились без змін, зросла з 51,8% до 67,1%.

Розмір. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є вищим та приблизно однаковим для середніх (0,08) та великих (0,10) підприємств. Значення для малих (-0,19) та мікропідприємств (-0,22) є суттєво нижчим та має від'ємне значення.

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Одеської (0,56) області. Найнижчим є значення для Сумської (-1,00) області.

Галузь. У галузевому розподілі ІНДЕКС ЗМІН ЕКСПОРТУ має металообробка (0,31). Найнижче значення має виробництво будівельних матеріалів (-0,05).

Очікувані зміни експорту

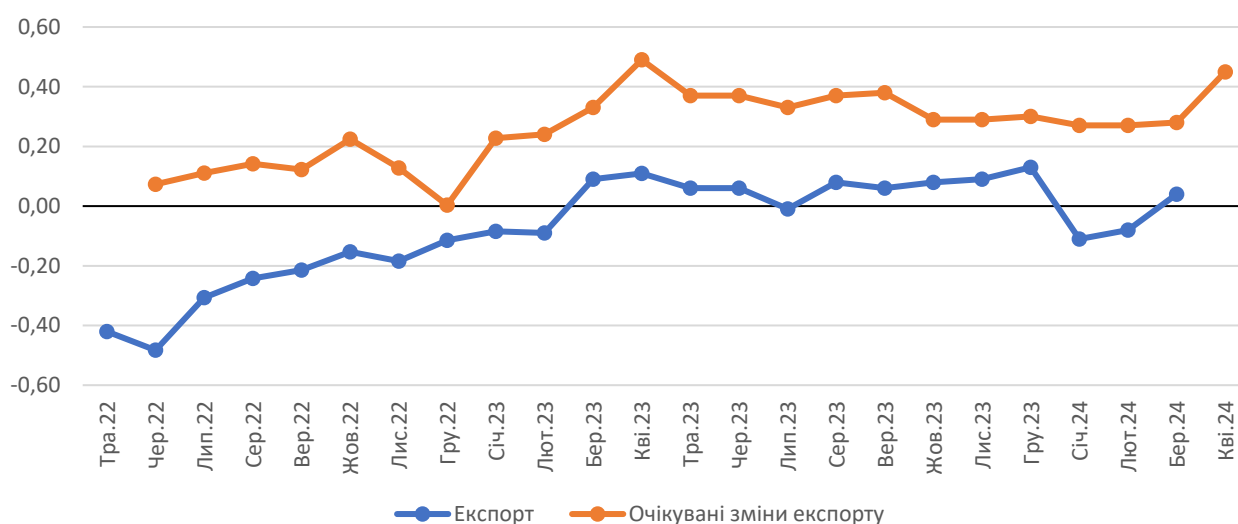
Очікування щодо змін експорту суттєво покращились після кількомісячної стагнації. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ збільшилось із 0,28 до 0,45. Частка тих, хто планує нарощувати експорт, зросла з 29,5% до 45,0%. Частка тих, хто планує його скорочувати, суттєво не змінилась та становить 4,5% (була 4,8%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 65,7% до 50,5%.

Розмір. Найвищий та приблизно однаковий показник очікувань щодо експорту мають великі (0,57) та середні (0,44) підприємства. Показник малих підприємств становить 0,21. Найнижчі очікування щодо експорту мають мікропідприємства, показник яких становить 0,15.

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Полтавської, Львівської та Тернопільської (по 1,00 для кожної) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу Сумської (-0,50) області.

Галузь. Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ мають харчова (0,43) промисловість, а також металообробка та легка промисловість (по 0,40 для кожної галузі). Найнижче та єдине від'ємне значення показника має виробництво будівельних матеріалів (-0,30).

Рис. 16. Індокси змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ в березні порівняно з лютим збільшилось із 0,01 до 0,09. Частка респондентів, що повідомили про накопичення запасів сировини за минулий місяць, суттєво не змінилась та становить 19,1% (була 20,0%). Водночас, частка опитаних, що вказали на їх скорочення, зменшилась із 19,1% до 13,6%. Частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось, зросла з 61,8% до 66,4%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є найвищим для великих (0,25) підприємств. Показник середніх (0,03) та малих (0,01) є суттєво нижчим та приблизно однаковим, проте все ще має додатне значення. Запаси сировини більше скорочувались для мікропідприємств (-0,02), показник яких має від'ємне значення.

Регіон. Найчастіше про накопичення запасів сировини повідомляють у Полтавській (0,68), Тернопільській (0,58), а також в Одеській та Львівській (по 0,52 для кожної) областях. Показники м. Києва (-0,52), Вінницької (-0,32), Сумської та Дніпропетровської (по -0,30 для кожної) областей є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі додатне значення мають харчова (0,16) та легка (0,15) промисловість. Показники поліграфії (-0,40) та деревообробної (-0,10) промисловості є найнижчими.

Очікувані зміни запасів сировини

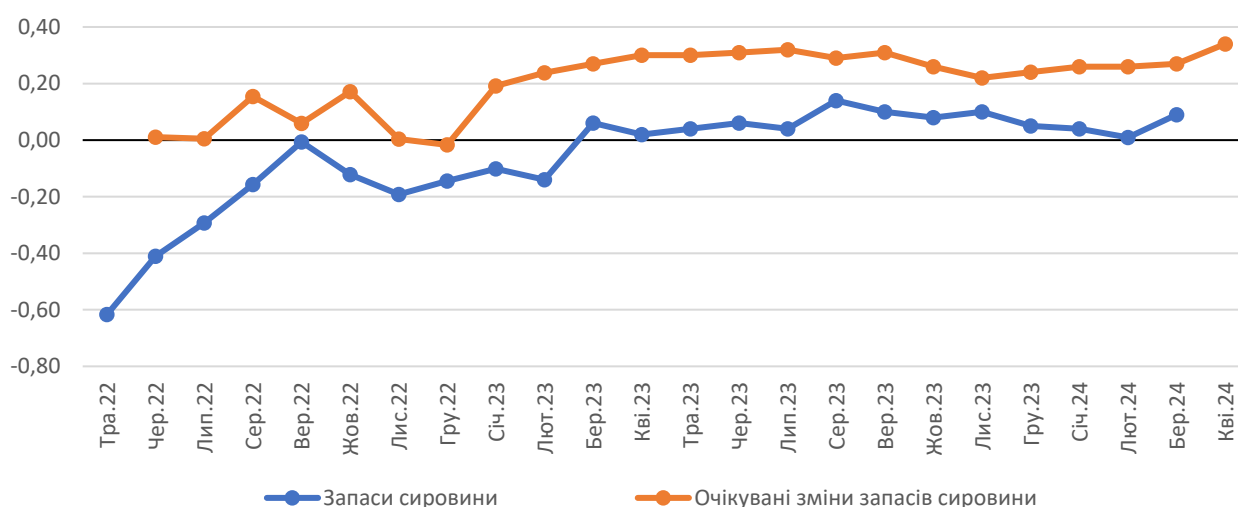
На наступні три місяці підприємці очікують на подальше накопичення запасів сировини: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ збільшився з 0,27 до 0,34. У відсотковому розподілі зросла й частка респондентів, які очікують накопичення запасів сировини (із 32,4% до 40,0%), і частка тих, хто вважає, що запаси сировини будуть скорочуватись (із 7,5% до 9,2%). Частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться, зменшилась із 60,1% до 50,8%.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим для великих (0,46) підприємств. Показник середніх підприємств становить 0,33. Показник малих (0,22) та мікропідприємств (0,19) є приблизно однаковим.

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської (по 1,00 для кожної) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,55) а також для Чернівецької (-0,14) та Сумської (-0,11) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини має харчова (0,44) промисловість та поліграфія (0,30). Найнижче значення має деревообробна промисловість, показник якої дорівнює нулю.

Рис. 17. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

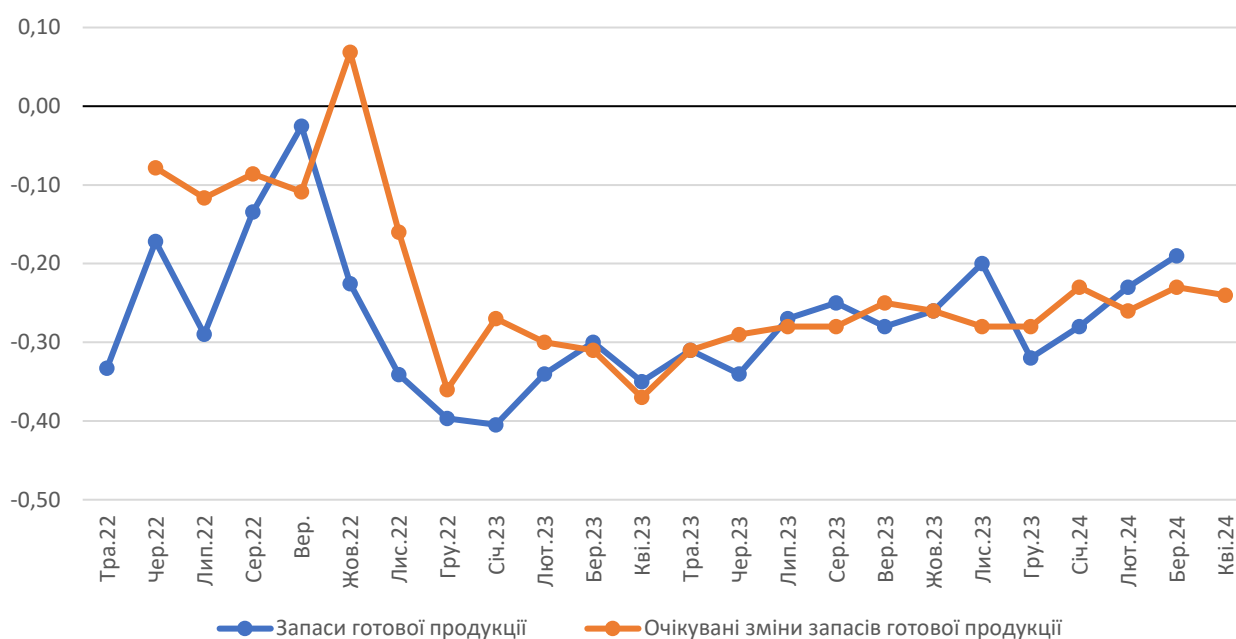
Спостерігається поступова тенденція до сповільнення темпів скорочення запасів готової продукції. Значення відповідного індексу в березні незначним чином збільшилось із -0,23 до -0,19. У відсотковому розподілі при цьому суттєвих змін не відбулось. Частка респондентів, що повідомили про скорочення запасів готової продукції, становить 29,1% (була 31,5%), частка тих респондентів, у яких запаси зросли, також майже не змінилась та становить 7,9% (була 8,7%). Частка респондентів, які зовсім не відчули змін, дещо зросла, із 59,9% до 63,0%.

Розмір. Значення індексу залежно від розміру підприємства є нижчим та приблизно однаковим для малих (-0,31) та середніх (-0,25) підприємств. Показник мікропідприємств становить -0,14. Показник великих підприємств має найвище, хоча все ще від'ємне, значення, яке становить -0,05.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Найчастіше про накопичення запасів готової продукції говорять на підприємствах Київської (0,19), Хмельницької (0,14), а також Черкаської та Запорізької (по 0,07 для кожної) областей. Найнижчим є індекс Івано-Франківської (-0,88), та Тернопільської (-0,84) областей.

Галузь. У галузевому розподілі найнижчими є значення для поліграфії (-0,57) та харчової і легкої промисловості (по -0,28 для кожної галузі). Найвище значення, яке дорівнює нулю, має хімічна промисловість.

Рис. 18. Індекси змін запасів готової продукції

Очікувані запаси готової продукції

У майбутньому керівники підприємств не очікують суттєвих змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ становить -0,24 (був -0,23). Зросла й частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці скорочуватимуться (із 27,1% до 32,6%), і частка тих, хто очікує їх збільшення (із 4,0% до 7,9%). Відсоток тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшився з 68,9% до 59,4%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Значення індексу є нижчим та однаковим для малих та середніх (по -0,33 для кожного) підприємств. Показник великих та мікропідприємств (по -0,08 кожне) є суттєво вищим та однаковим.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим є значення для Черкаської (0,33) та Запорізької (0,18) областей. Показник очікувань для Закарпатської області дорівнює нулю. Найнижчими є показники Львівської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) області.

Галузь. Значення індексу є найвищим та дорівнює нулю для деревообробної промисловості. Найнижчим є показник легкої (-0,32) та харчової (-0,31) промисловості.

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

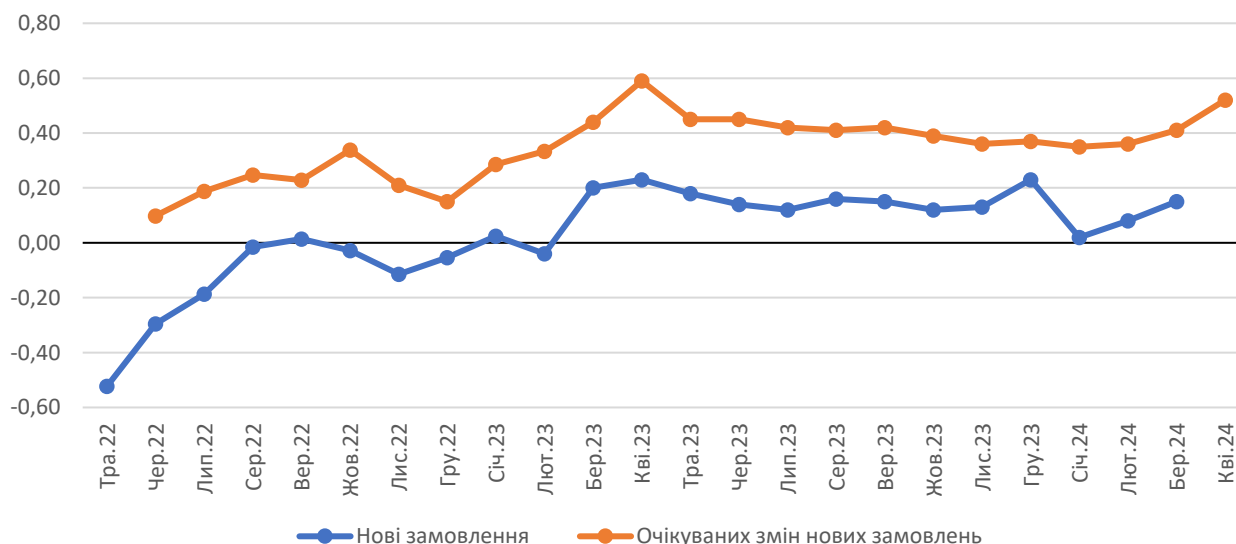
Темпи зростання нових замовлень прискорюються. Індекс змін нових замовлень у лютому збільшився вдвічі, із 0,08 до 0,15. У відсотковому розподілі частка тих, у кого зросла кількість нових замовлень, суттєво не змінилась та становить 25,6% (була 24,0%). Водночас, частка тих, хто повідомив про скорочення їхньої кількості, зменшилась із 18,9% до 13,8%. Частка тих, хто не відчув змін, збільшилась із 57,0% до 60,6%.

Розмір. Значення індексу є вищим для великих (0,28) та середніх (0,13) підприємств. Показник малих підприємств становить 0,06. Найнижче значення мають мікропідприємства (-0,07).

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,63), Тернопільській (0,58) та Львівській і Одеській (по 0,52 для кожної) областях, у той час як у Сумській (-0,45) та Харківській (-0,20) обсяг нових замовлень найбільше скорочувався.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для легкої (0,30) промисловості та поліграфії (0,18). Найнижчі показники мають деревообробна (-0,15) промисловість та машинобудування (-0,08).

Рис. 19. Індекси змін нових замовлень

Очікувані зміни нових замовлень

У наступні три місяці підприємці очікують на подальше зростання обсягу нових замовлень. Значення індексу очікуваних змін нових замовлень збільшилось із 0,41 до 0,52. У відсотковому розподілі частка респондентів, що очікують на зростання нових замовлень, збільшилась із 43,8% до 53,5%, водночас, частка респондентів, які очікують на скорочення обсягу нових замовлень, збільшилась менш істотно, із 2,3% до 4,4%. Частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці, зменшилась із 53,9% до 42,1%.

Розмір. Показник очікувань є найвищим для великих підприємств (0,60). Показник малих (0,47) та середніх (0,49) підприємств є приблизно однаковим. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить (0,35).

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показник Чернівецької (-0,06) області є від'ємним значенням.

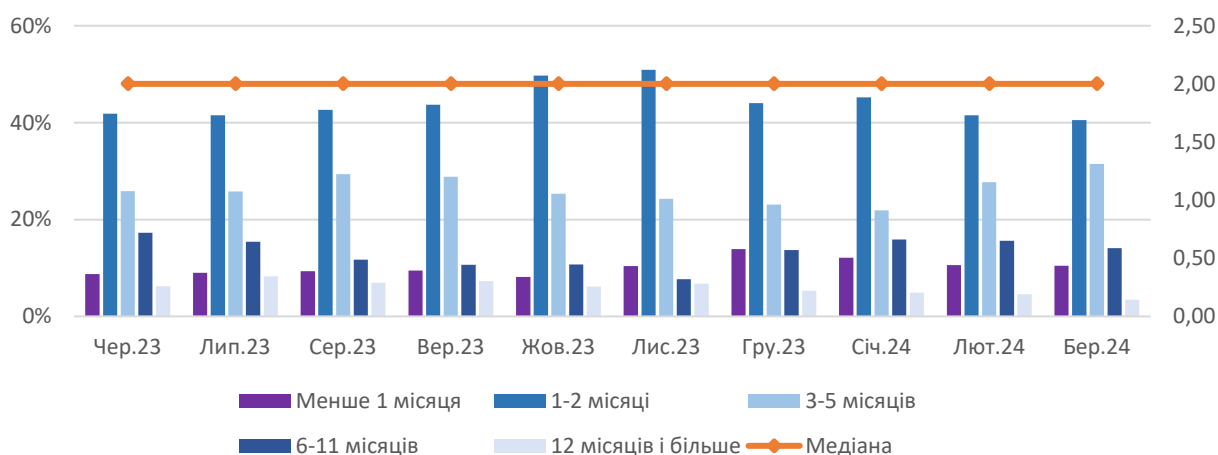
Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають поліграфія та харчова промисловість (по 0,55 для кожної галузі). Показник металообробки (0,06) є найнижчим.

Забезпеченість замовленнями наперед

У березні 2024 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств залишився на рівні двох місяців (медіана), на якому він тримається з травня 2023 року. Перед цим, у січні - квітні 2023 року, цей термін був більшим і складав три місяці.

Частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на два місяці, склала 51%, що практично стільки ж, скільки було в лютому (52%). Протягом останніх двох місяців ця частка тримається на вищому рівні ніж у січні 2024 року, коли такі підприємства склали 57%.

Рис. 20. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Забезпеченість замовленнями зростає зі збільшенням розміру підприємств. Мікропідприємства, у середньому, забезпечені новими замовленнями лише на один місяць (медіанне значення), тоді як малий бізнес – на два місяці, а середній та великий – на три місяці.

67% мікропідприємств та 62% малих мають замовлення лише на період до двох місяців. Водночас 30% великих підприємств та 20% середніх забезпечені замовленнями на шість місяців і більше.

Галузь. У березні 2024 року порівняно найдовший середній термін нових замовлень, який, утім, склав лише три місяці (медіанне значення), було зафіксовано в хімічній промисловості, машинобудуванні, деревообробній промисловості та в галузі поліграфії¹. Підприємства інших галузей промисловості, представлених у цьому опитуванні, були забезпечені замовленнями в середньому на два місяці.

При цьому від 60% та більше підприємств галузі металургії, галузі виробництва будівельних матеріалів і галузі виробництва тканин, одягу та взуття мають замовлення терміном лише до двох місяців. Ці частки більші ніж серед інших галузей промисловості.

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Київської області, у якій у середньому він склав дев'ять місяців (медіанне значення). Також термін замовлень порівняно високий для підприємств Полтавської області (сім місяців).

З іншого боку, найменший середній період замовлень – лише на один місяць – зафіксований у Харківській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

¹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

ЦІНИ НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання цін на сировину та матеріали сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ суттєво не змінилось та становить 0,29 (було 0,31). У відсотковому розподілі при цьому не відбулось істотних змін. Частка керівників підприємств, що вказали на збільшення цін у березні, становить 32,3% (була 31,6%). Водночас, частка тих, хто вважає, що ціни не змінювались порівняно з попереднім місяцем, як і минулого місяця, становить 65,6%. Частка тих, хто говорить про зменшення цін на сировину та матеріали, також істотно не змінилась та становить 2,1% (була 2,8%).

Розмір. У залежності від розміру підприємства найчастіше про збільшення цін на сировину та матеріали говорять керівники мікропідприємств (0,45). Показник малих підприємств становить 0,31. Значення для великих (0,28) та середніх (0,26) підприємств є дещо нижчим та приблизно однаковим.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Значення індексу є вищим для Полтавської (0,95) області, м. Києва (0,73) та Сумської (0,68) області. Показники Рівненської, Черкаської та Запорізької областей є найнижчими, їхнє значення дорівнює нулю.

Галузь. У галузевому розрізі значення індексу змін цін на сировину та матеріали є найвищим для легкої (0,44) промисловості та машинобудування (0,36). Найнижче значення індексу мають хімічна промисловість та виробництво будівельних матеріалів (по 0,12 для кожної галузі).

Очікувані зміни цін на сировину та матеріали

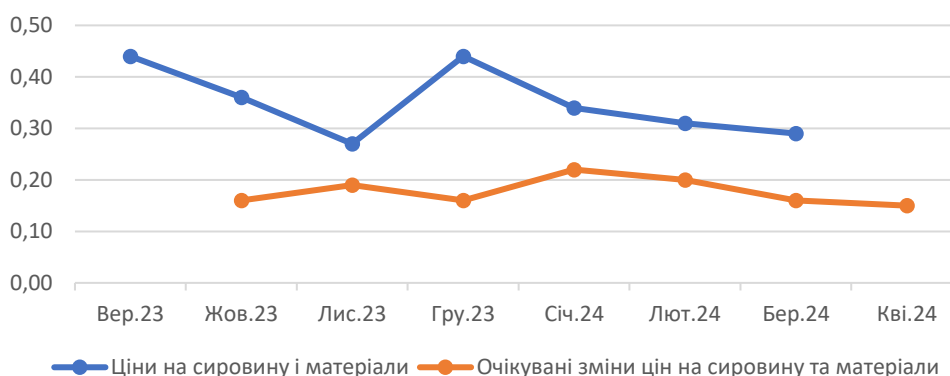
У наступні три місяці бізнес не очікує змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ становить 0,15 (був 0,16). Частка респондентів, які вважають, що змін не відбудеться, дещо зменшилась, із 80,5% до 78,7%. Частка тих, хто очікує на підвищення цін, суттєво не змінилась та становить 18,1% (була 17,4%). Частка тих, хто вважає, що ціни на сировину та матеріали в наступні три місяці зменшуватимуться, також майже не змінилась та становить 3,2% (була 2,0%).

Розмір. У залежності від розміру показник великих (0,18) та мікропідприємств (0,17) має вищі значення. Показник середніх (0,14) та малих (0,13) підприємств є дещо нижчим.

Регіон. Найбільше про можливе збільшення цін на сировину та матеріали говорять у Полтавській (0,84) та Сумській (0,50) областях, а також у м. Києві (0,41). Показник Вінницької (-0,22) області є найнижчим та має єдине від'ємне значення.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу має хімічна (0,33) промисловість. Найнижчий показник має виробництво будівельних матеріалів (0,04).

Рис. 21. Індекси змін цін на сировину та матеріали

ЦІНИ НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ (ВІДПУСКНІ ЦІНИ)

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання цін на готову продукцію сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ становить 0,27 (було 0,28). У відсотковому розподілі при цьому суттєвих змін не відбулось. Частка керівників підприємств, що вказали на підвищення цін у березні, становить 29,0% (була 28,3%). Частка тих, хто вважає що ціни не змінювались порівняно з попереднім місяцем, майже не змінилась та становить 69,1% (була 68,2%). Частка респондентів які говорять про зниження цін, несуттєво зменшилась та становить 1,9% (була 3,6%).

Розмір. У залежності від розміру підприємства, найчастіше про збільшення цін на готову продукцію говорять на мікропідприємствах (0,35). Показник великих (0,28), малих (0,26) та середніх (0,25) підприємств є приблизно однаковим.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Значення індексу є вищим для Полтавської (1,00) та Сумської (0,84) областей. Показник Рівненської та Запорізької областей дорівнює нулю та є найнижчим.

Галузь. У галузевому розрізі значення індексу змін цін на готову продукцію є найвищим для легкої (0,42) та харчової (0,31) промисловості. Найнижче значення індексу, яке дорівнює нулю, має поліграфія.

Очікувані зміни цін на готову продукцію

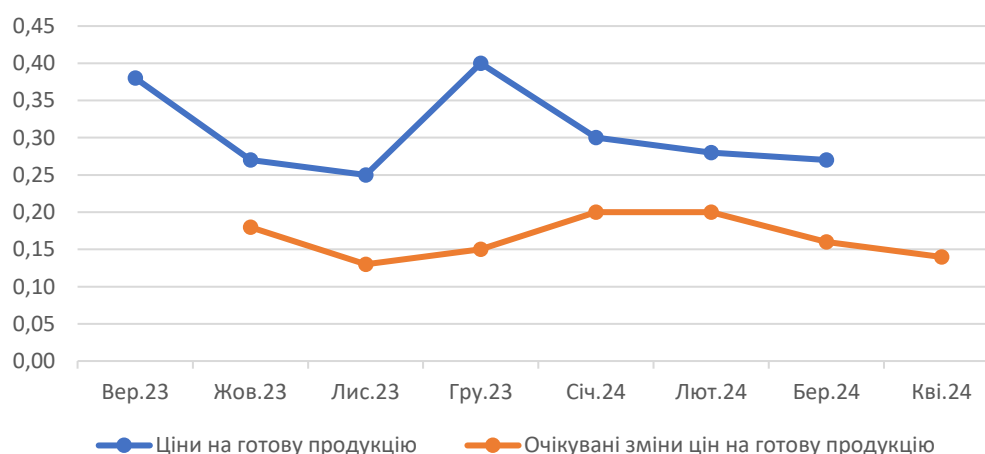
На наступні три місяці керівники підприємств не очікують значних змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ становить 0,14 (був 0,16). Частка респондентів, що не планують змін, майже не змінилась та становить 80,5% (була 80,9%). Частка опитаних, що планують підвищення цін у наступні три місяці, становить 16,1% (була 17,1%). Частка тих, хто вважає що ціни на сировину та матеріали в наступні три місяці зменшуватимуться, також істотно не змінилась та становить 3,4% (була 2,0%).

Розмір. Показник великих (0,18) підприємств є найвищим. Показник середніх (0,14) та мікропідприємств (0,11) є приблизно однаковим. Показник очікувань малих підприємств є найнижчим та становить 0,09.

Регіон. Найбільше про можливе підвищення відпускних цін говорять у Полтавській (0,89) та Сумській (0,38) областях. Показники Тернопільської (-0,05), Київської (-0,10) та Вінницької (-0,22) областей мають найнижче та від'ємне значення.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу має хімічна (0,32) промисловість. Найнижчий показник очікувань має деревообробна промисловість, значення якої дорівнює нулю.

Рис. 22. Індекси змін цін на готову продукцію

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості суттєво покращився. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в березні зменшилось із -0,16 до -0,23. Частка тих, хто повідомив про скорочення заборгованості, збільшилась із 24,3% до 32,9%. Водночас частка тих, у кого накопичилась заборгованість, суттєво не змінилась та становить 7,2% (була 6,8%). Частка тих, для кого нічого не змінилось, зменшилась із 68,9% до 59,9%.

Розмір. Ситуація з дебіторською заборгованістю є кращою для малих (0,34) підприємств. Показник середніх (-0,29) та малих (-0,27) підприємств є приблизно однаковим. Найвищий показник дебіторської заборгованості мають великі (-0,05) підприємства.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано в Київській (0,25) області, м. Києві (0,23) та Закарпатській (0,10) області. Водночас, у Сумській (-1,00), Дніпропетровській (-0,74), Тернопільській (-0,71) та Львівській (-0,70) областях показник дебіторської заборгованості скоротився найбільше.

Галузь. При галузевому розподілі найвищий показник дебіторської заборгованості має деревообробна (-0,07) промисловість. Найнижчий показник у виробництва будівельних матеріалів (-0,48).

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

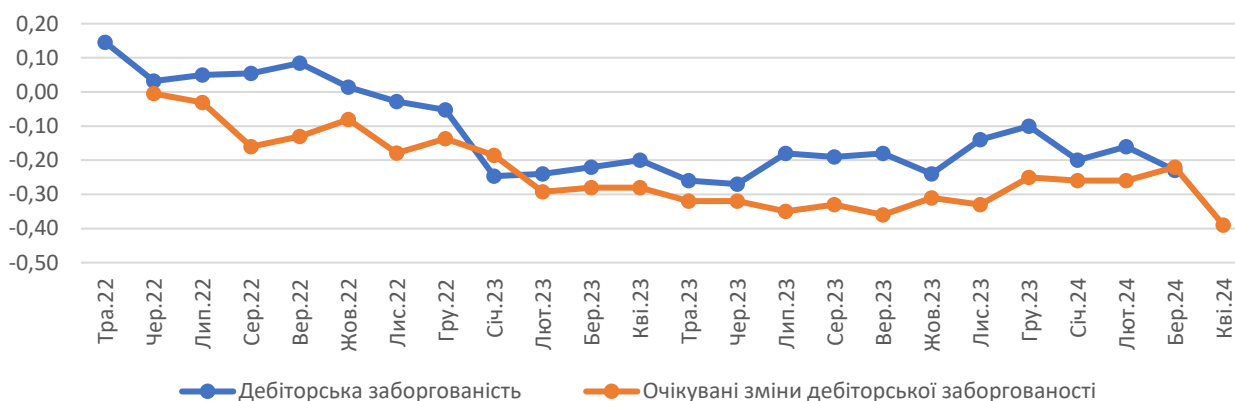
У перспективі трьох місяців підприємці очікують на подальше скорочення заборгованості. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,22 до -0,39. Частка опитаних, що очікують накопичення заборгованості, істотно не змінилась та становить 4,5% (була 4,3%), водночас, частка тих, хто очікує на її скорочення, збільшилась із 27,3% до 43,7%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшилась із 68,4% до 51,8%.

Розмір. При розподілі за розміром краще значення показника мають малі (-0,45) та середні (-0,42) підприємства. Показник очікувань для великих підприємств становить -0,31. Найгірші очікування щодо змін дебіторської заборгованості мають мікропідприємства (-0,25).

Регіон. У регіональному розподілі найбільше та вище за нуль значення мають Кіровоградська (0,36) область, м. Київ (0,23) та Хмельницька (0,05) область. Найнижчим є показник Сумської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо накопичення дебіторської заборгованості для деревообробної промисловості, значення якої дорівнює нулю. Найнижчий показник мають хімічна (-0,53) промисловість, виробництво будівельних матеріалів (-0,52) та металообробка (-0,50).

Рис. 23. Індекси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні показник кредиторської заборгованості покращився. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,17 до -0,26. Частка опитаних, що повідомили про накопичення заборгованості, залишилась майже без змін та становить 5,7% (була 5,2%), водночас суттєво збільшилась частка тих, для кого кредиторська заборгованість скоротилась, із 23,7% до 33,6%. Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць, зменшилась із 71,2% до 60,7%.

Розмір. Показник кредиторської заборгованості для малих (-0,37) підприємств є найнижчим. Показник середніх (-0,30) та мікропідприємств (-0,29) є приблизно однаковим. Найгіршим показником із накопичення кредиторської заборгованості є для великих (-0,08) підприємств.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою в Київській (0,15) області, м. Києві (0,05) та Вінницькій (0,04) області. Найкраща ситуація в Сумській (-1,00) області.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник заборгованості для деревообробної промисловості, який дорівнює нулю. Найнижчий показник мають виробництво будівельних матеріалів (-0,52), харчова та хімічна промисловість (по -0,37 для кожної галузі).

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

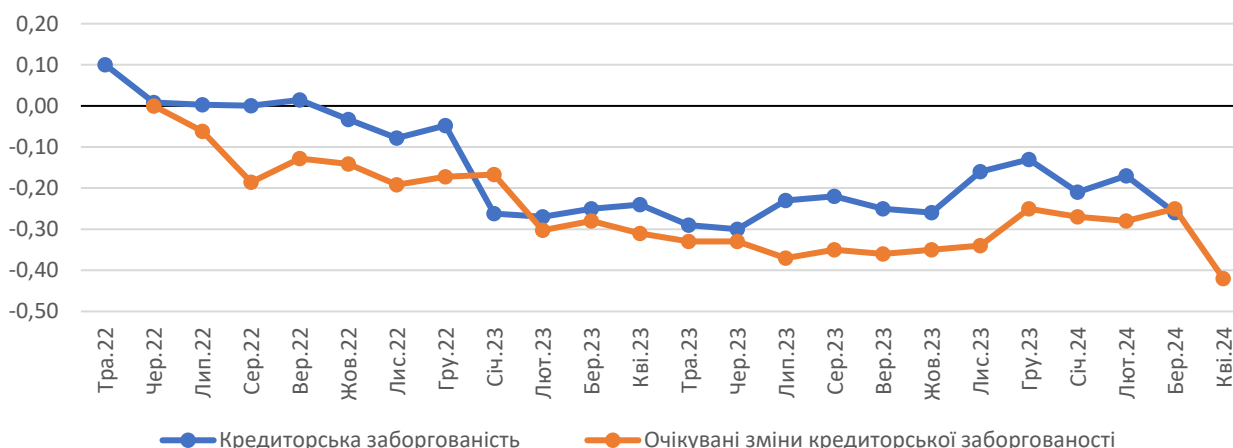
На наступні три місяці підприємці очікують на подальше покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,25 до -0,42. Частка тих, хто очікує на скорочення обсягів кредиторської заборгованості, збільшився з 28,4% до 43,7%. Частка тих, хто очікує на її накопичення, майже не змінилась та становить 2,7% (була 2,2%). Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, зменшилась із 69,3% до 53,6%.

Розмір. Показник малих (-0,47) та середніх (-0,46) підприємств є значно кращим та приблизно однаковим. Показник заборгованості великих підприємств становить -0,34. Найгірші очікування мають мікропідприємства (-0,16).

Регіон. Показник очікувань щодо змін кредиторської заборгованості є вищим для Кіровоградської (0,18) області та м. Києва (0,05). Найнижчим є показник очікувань для Сумської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Серед галузей найвищим є показник деревообробної (-0,06) промисловості. Найнижче значення мають хімічна промисловість (-0,60) та виробництво будівельних матеріалів (-0,55).

Рис. 24. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник податкової заборгованості зменшується два місяці поспіль. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в березні зменшився з -0,25 до -0,29. Частка підприємств, що повідомили про скорочення податкової заборгованості за минулий місяць, збільшилась із 26,2% до 32,6%. У березні респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, незначним чином збільшилась, із 0,5% до 2,1%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, зменшилась із 73,3% до 65,3%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є кращими та приблизно однаковими для малих (-0,39) та середніх (-0,33) підприємств. Показник мікропідприємств становить -0,24. Найвищим значення показника є для великих (-0,15) підприємств.

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Найвищим показник із накопичення податкової заборгованості є для Вінницької (0,07) області. Показник м. Києва, Київської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Закарпатської та Запорізької областей дорівнює нулю. Найнижчим є показник Дніпропетровської (-0,94) та Сумської (-0,93) областей.

Галузь. Найвищим показник податкової заборгованості є для деревообробної (-0,07) промисловості. Значення для поліграфії (-0,50) та виробництва будівельних матеріалів (-0,43) є найнижчим.

Очікувані зміни податкової заборгованості

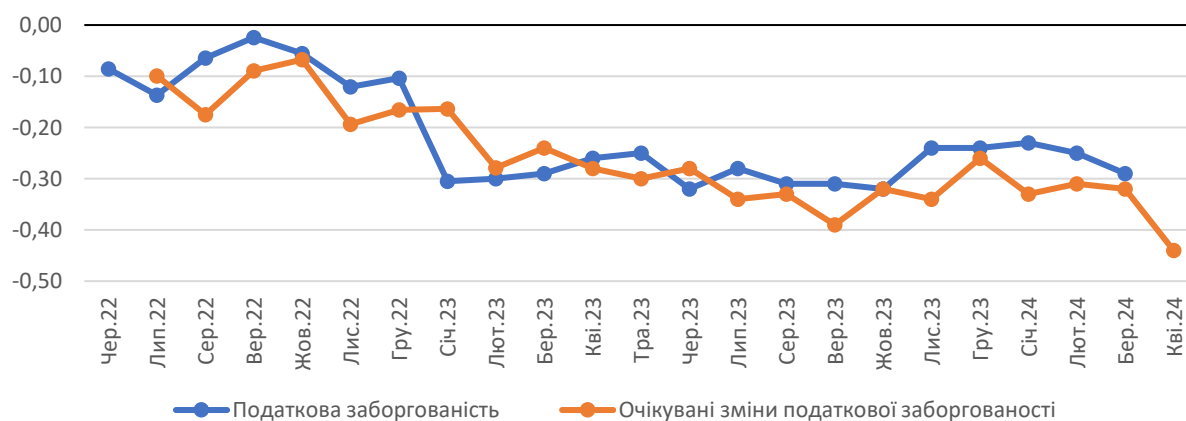
На наступні три місяці підприємці очікують на значне скорочення заборгованості. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,32 до -0,44. Частка тих, хто прогнозує скорочення податкової заборгованості, збільшилась із 32,6% до 44,2%, водночас частка тих, хто очікує на її збільшення, суттєво не змінилась та становить 1,8% (була 0,2%). Частка тих, хто не очікує змін, зменшилась із 67,2% до 54,0%.

Розмір. Показники очікувань податкової заборгованості є кращими та приблизно однаковими для малих (-0,50) та середніх (-0,44) підприємств. Показник великих підприємств становить -0,39. Найгірший показник очікувань мають мікропідприємства (-0,18).

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань щодо накопичень податкової заборгованості є додатним для Волинської (0,07) та Полтавської (0,05) областей. Показник Сумської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) областей є найнижчим.

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для деревообробної (-0,07) промисловості. Найнижчим є показник для харчової (-0,56) промисловості.

Рис. 25. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

У березні, два місяці поспіль, спостерігається тенденція до сповільнення темпів падіння зайнятості, задіяних в усіх операціях підприємства. Індекс змін кількості працівників збільшився з -0,09 до -0,05. Частка респондентів, що повідомляють про скорочення кількості співробітників, незначним чином зменшилась, із 10,5% до 8,5%, водночас, частка тих, хто вказав на їх збільшення, дещо зросла, із 1,3% до 3,5%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, майже не змінилась та становить 88,0% (була 88,2%).

Розмір. Показник щодо скорочення кількості працівників, у залежності від розміру, знаходиться приблизно в одному діапазоні. Водночас, найменше про скорочення кількості працівників говорять на малих (-0,07) підприємствах. Показник великих підприємств становить -0,06, а середніх - -0,05. Значення мікропідприємств є найвищим та становить -0,04.

Регіон. У регіональному розподілі вищим за нуль є значення для Кіровоградської (0,14), Тернопільської (0,11), Хмельницької (0,07) та Чернігівської (0,06) областей. Найнижче значення мають Дніпропетровська (-0,50) та Сумська (-0,20) області.

Галузь. Показник металообробки, деревообробної та легкої промисловості є найвищим та дорівнює нулю. Найнижчим є показник виробництва будівельних матеріалів (-0,22).

Очікувані зміни кількості працівників

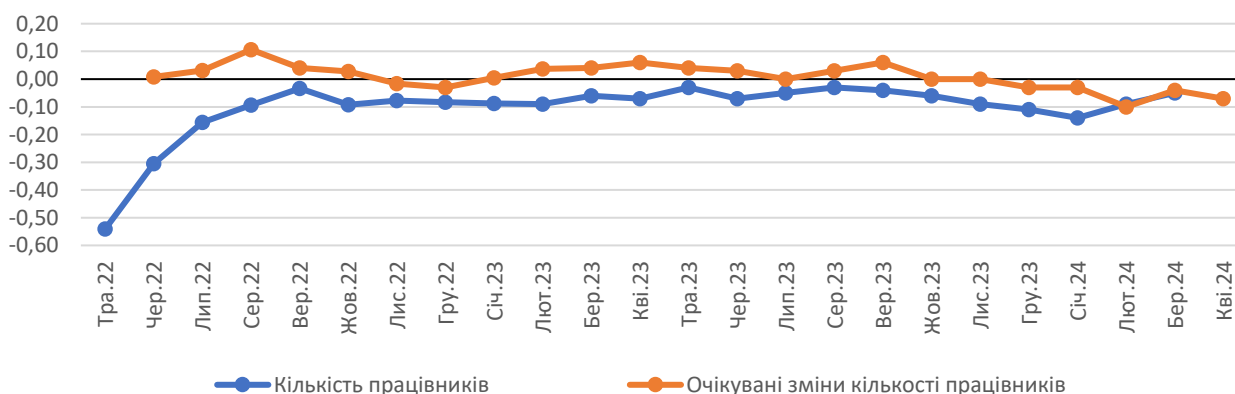
У майбутні три місяці опитані керівники підприємств очікують на незначне пришвидшення темпів скорочення кількості працівників: Індекс очікуваних змін кількості працівників зменшився з -0,04 до -0,07. У відсотковому розподілі частка опитаних, які планують збільшувати кількість працівників, суттєво не змінилась та становить 3,3% (була 2,5%), водночас частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, дещо зросла, із 5,2% до 8,3%. Частка тих, хто не планує змін, зменшилась із 92,2% до 88,4%.

Розмір. У залежності від розміру підприємства показник середніх (-0,08) підприємств є найнижчим. Показник великих (-0,06) та малих (-0,05) підприємств є приблизно однаковим. Найвище значення показника мають мікропідприємства, показник яких є додатним та становить 0,07.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвищий показник має Хмельницька (0,07) область. Найнижчі значення показника має Дніпропетровська (-0,50) область.

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для поліграфії, значення якої дорівнює нулю. Показник для виробництва будівельних матеріалів (-0,27) є найнижчим.

Рис. 26. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

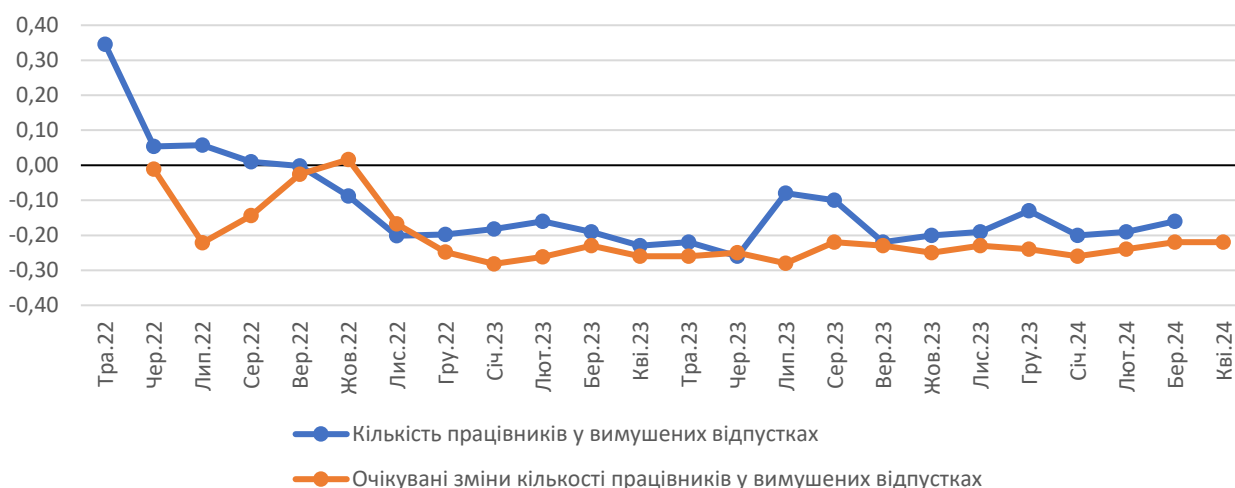
Темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках дещо сповільнились. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ незначним чином збільшився, із -0,19 до -0,16. Частка тих, хто повідомив про збільшення таких працівників, залишилась майже без змін та становить 3,9% (була 3,4%). Частка тих, хто вказав на їх скорочення, зменшилась із 23,0% до 19,6%. Частка тих, для кого за минулий місяць нічого не змінилося, несуттєво зросла, із 73,6% до 76,5%.

Розмір. Показник середніх та малих підприємств є найнижчим, однаковим і становить -0,21. Показник великих підприємств становить -0,07. Найвищий показник мають мікропідприємства, значення яких є додатним та становить 0,03.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Сумської (0,18), Вінницької (0,16), Волинської (0,10) та Кіровоградської (0,02) областей, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють в Івано-Франківській (-1,00) та Львівській (-0,86) областях.

Галузь. У галузевому розподілі вищі показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках мають металообробка, машинобудування та хімічна промисловість, значення яких дорівнює нулю. Найнижчі значення мають поліграфія (-0,30) та виробництво будівельних матеріалів (-0,22).

Рис. 27. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці не очікують змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ, як і минулого місяця, становить -0,22. Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, суттєво не змінилась та становить 1,4% (була 0,7%). Частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, також залишилась майже без змін та становить 23,9% (була 23,1%). Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, дещо зменшилась, із 76,3% до 74,7%.

Розмір. Показник мікропідприємств становить -0,02 та є найвищим. Дещо нижчим є значення для великих (-0,09) підприємств. Показники середніх (-0,27) та малих (-0,33) підприємств є суттєво нижчими та приблизно однаковими.

Регіон. Показники очікувань для Вінницької (0,18) та Хмельницької (0,06) областей є вищими. Показники Івано-Франківської (-1,00) та Тернопільської (-0,95) областей є найнижчими.

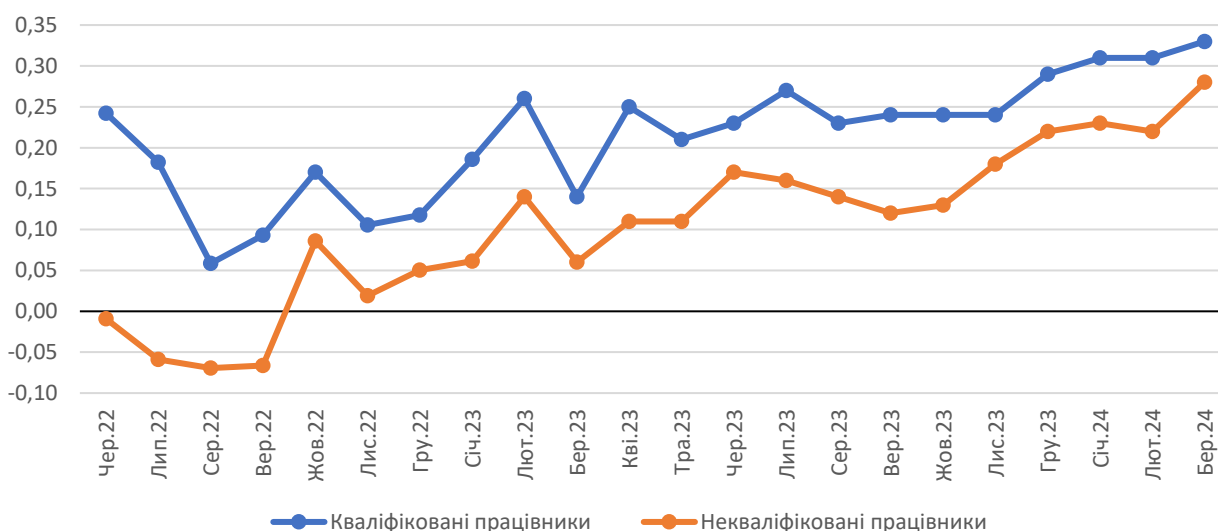
Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для машинобудування (-0,04). Найнижчим є показник для харчової (-0,31) промисловості.

КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

У березні 2024 року труднощі в пошуку працівників відповідної кваліфікації зросли. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось незначним чином, із 0,31 до 0,33. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ зросло більш суттєво, із 0,22 до 0,28.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, збільшилася з 31% до 38,9%. Так само зросла й частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників, із 26,5% до 31,7%. Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників, збільшився із 0,2% до 4,2%. Водночас, частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, три місяці поспіль суттєво не змінюється та становить 4,2% (була 4,8%). При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, зменшилась із 68,8% до 56,9%, а для некваліфікованих працівників цей відсоток зменшився з 68,8% до 64,1%.

Рис. 28. Індекси змін труднощів у пошуку кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства показник є вищим та приблизно однаковим для мікро- (0,43) та малих підприємств. Показник середніх підприємств становить 0,33. Найлегше шукати кваліфікованих працівників великим (0,27) підприємствам.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. У регіональному розподілі найважче шукати кваліфікованих працівників у Чернігівській (1,00), Житомирській (0,91) та Дніпропетровській (0,90) областях. Найлегше кваліфікованих працівників знайти в Одеській (-0,04), Київській (-0,20) та Рівненській (-0,32) областях.

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників мають хімічна (0,31) промисловість та поліграфія (0,30). Важче шукати кваліфікованих працівників для металообробки (0,58) та машинобудування (0,65).

Некваліфіковані працівники

Розмір. Важче шукати некваліфікованих працівників для мікропідприємств, показник яких становить 0,31. Показник середніх (0,28), малих (0,27) та великих (0,26) підприємств є приблизно однаковим.

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників у Сумській (-0,59) області. Найбільші складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у Житомирській (0,91), Дніпропетровській (0,90) та Полтавській (0,79) областях.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для машинобудування (0,55) та металообробки (0,50). Найнижчі значення мають хімічна (0,04) промисловість та поліграфія (0,30).

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

Зростання цін на сировину та матеріали стало головною перешкодою для опитаного бізнесу в березні 2024 року. Частка підприємств, які повідомляли про цю проблему, зросла за чотири місяці: із 41% у листопаді 2023 року до 53% у березні 2024 року. Це повертає значення цієї проблеми до рівня літа 2023 року після зменшення, яке спостерігалось восени.

Про **брак робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників** у березні повідомили 50% опитаних підприємств, унаслідок чого ця проблема зайняла друге місце в рейтингу перешкод. Частка підприємств, які зіштовхуються з цією проблемою, зросла порівняно з лютим, коли таких підприємств було 46%, та стала найвищою за весь час опитування.

46% підприємств говорили в березні про те, що працювати небезпечно. Унаслідок цього **небезпека для роботи**, спричинена повномасштабним російським вторгненням, вийшла на третє місце в рейтингу перешкод. Частота повідомлень про небезпеку для роботи знаходилася практично на однаковому рівні протягом перших трьох місяців 2024 року після зменшення з 53% у грудні 2023 року.

Унаслідок російських ударів по енергетичній інфраструктурі України проблема **перебоїв з електро-, водо- та тепlopостачанням** вийшла на четверте місце в рейтингу перешкод у березні. На неї вказали 40% опитаних підприємств, що значно більше ніж у попередньому місяці, коли таких підприємств налічувалось 24%, а рівень повідомлень про перебої з електрикою, водою чи теплом був найнижчим із жовтня 2022 року, коли росія розпочала масові ракетні атаки по енергетичній інфраструктурі України.

П'яте місце в рейтингу перешкод розподілили між собою **зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств та складнощі в перевезенні сировини або товарів територією України**. Про ці обидві перешкоди повідомили по 32% респондентів. При цьому частка бізнесу, який говорить про зменшення попиту, зменшилася до рівня кінця 2023 року після короткочасного збільшення на початку 2024 року, у той час як частка бізнесу, якому складно перевозити товари або сировину, зросла з 29% у лютому.

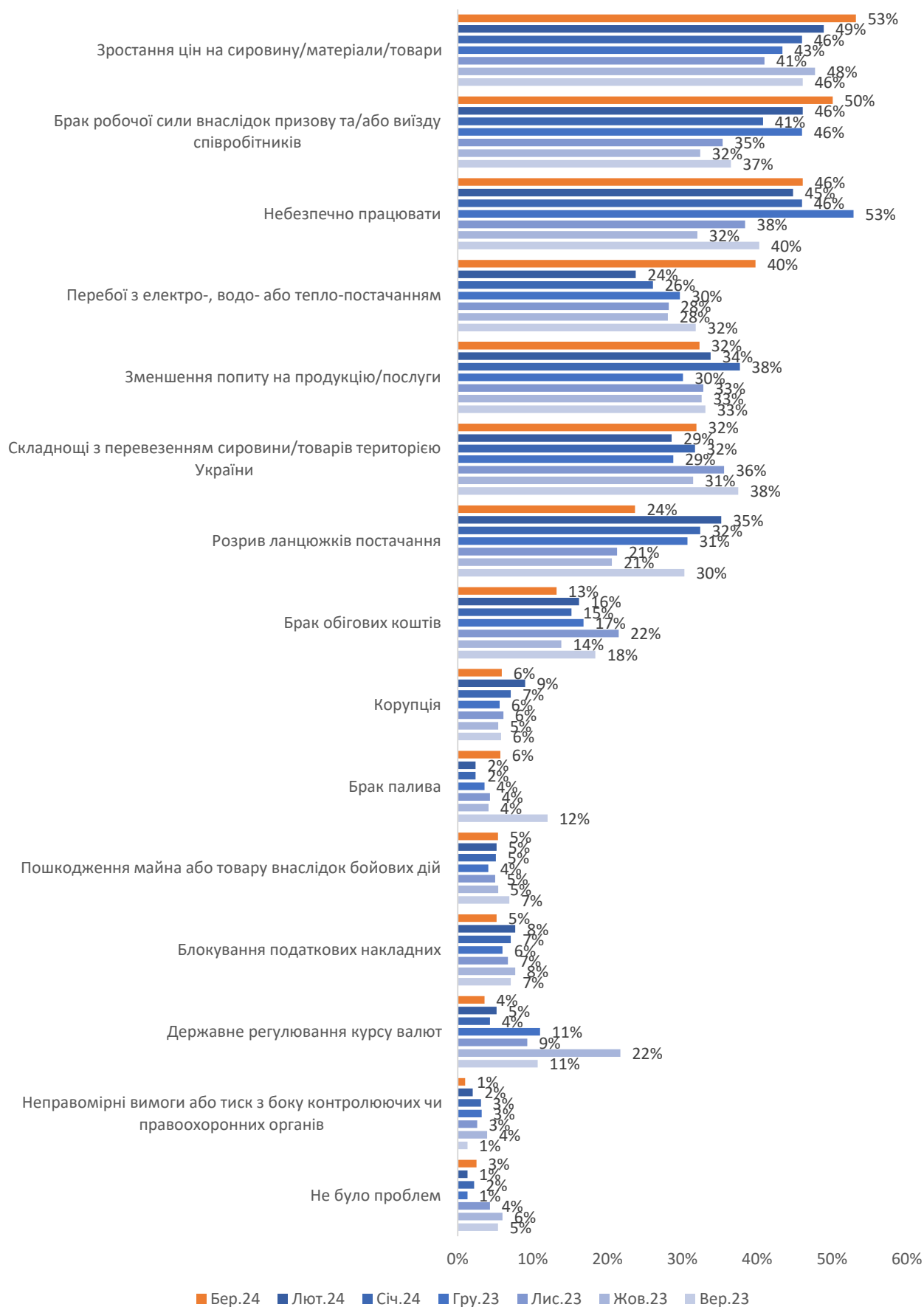
З **розривом ланцюжків постачання** в березні зіштовхнулися 24% підприємств, унаслідок чого ця проблема зайняла сьому позицію в рейтингу перешкод. Це істотно менше ніж протягом трьох попередніх місяців, коли про проблеми з налагодженням постачання говорили більше 30% опитаних підприємств.

Проблема **браку обігових коштів** стала восьмою за значенням для бізнесу в березні. З нею зіштовхнулися 13% респондентів, що менше ніж у попередньому місяці (16%). Дев'яте місце цього рейтингу розподілили проблеми **корупції та браку палива**, про кожну з яких повідомили по 6% респондентів.

Про такі перешкоди, як **пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, блокування податкових накладних, державне регулювання курсу валют та неправомірні вимоги або тиск з боку контролюючих чи правоохоронних органів** повідомили від 5% і менше підприємств. Крім того, 3% підприємств, опитаних у березні 2024 року, сказали, що не зіштовхувалися з жодними проблемами.

Рис. 29. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу різного розміру. Великі підприємства меншою мірою відчули зростання цін у березні, ніж підприємства менших розмірів. Серед них відповідна частка опитаних склала 44%, тоді як серед менших підприємств – від 52% до 59%.

Зі зростанням розміру бізнесу все більше відчувається негативний вплив браку робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників. Ця проблема торкнулася 33% мікропідприємств, у той час як для малого бізнесу відповідна частка склала 43%, для середнього – 55%, а для великих підприємств – аж 63%.

Крім того, що більший розмір підприємств, тим частіше вони повідомляють про небезпеку для роботи, пов'язану з повномасштабним російським вторгненням. Ця частка зростає від 36% мікропідприємств до 47% підприємств середнього розміру і є особливо високою серед великих підприємств: 60% із них говорили про те, що працювати небезпечно.

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. У березні 2024 року підприємства харчової та деревообробної галузей промисловості, а також виробники тканин, одягу та взуття особливо часто повідомляли про зростання цін на сировину та матеріали (більше 50% опитаних у цих галузях)³.

Металургійні підприємства відчули брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників особливо гостро: серед них ця проблема торкнулася 83% опитаних. Бізнес у галузях виробництва будівельних матеріалів та машинобудування також зіштовхнувся з браком персоналу більшою мірою ніж інші промислові підприємства (63% та 58% опитаних відповідно).

Про те, що працювати небезпечно, у березні найчастіше говорив бізнес галузі поліграфії (62%), тоді як про перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням зазначали підприємства галузей металургії, хімічної промисловості та машинобудування (більше 50%).

Проблеми бізнесу за регіонами. Про зростання цін на сировину або матеріали в березні найчастіше говорили в Житомирській, Полтавській та Сумській областях, а також у м. Києві (80% і більше респондентів)⁴.

На брак робочої сили через повномасштабну війну найчастіше скаржаться опитані підприємства Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Полтавської та Чернівецької областей (80% і більше).

У Вінницькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Харківській та Черкаській областях, а також у м. Києві зафіксовані найвищі частки бізнесу, який говорив про те, що працювати небезпечно (більше 60%).

Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням найбільше турбують опитані підприємства у Вінницькій, Запорізькій, Кіровоградській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій областях (більше 70%).

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У березні 2024 року 14% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що трішки нижче ніж попереднього місяця (15%). Це один із найвищих показників за всі хвили опитування. Водночас, частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), становила 43% (теж 43% у лютому). У результаті, **сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 57%** (58% у січні та 58% у лютому). Для порівняння, відповідний показник був найвищим за всі хвили опитування в червні 2023 року – 62%. **Таким чином, у сумі ситуація майже на рівні попередніх місяців, що може свідчити про «застигле» відновлення серед значної частини бізнесу.**

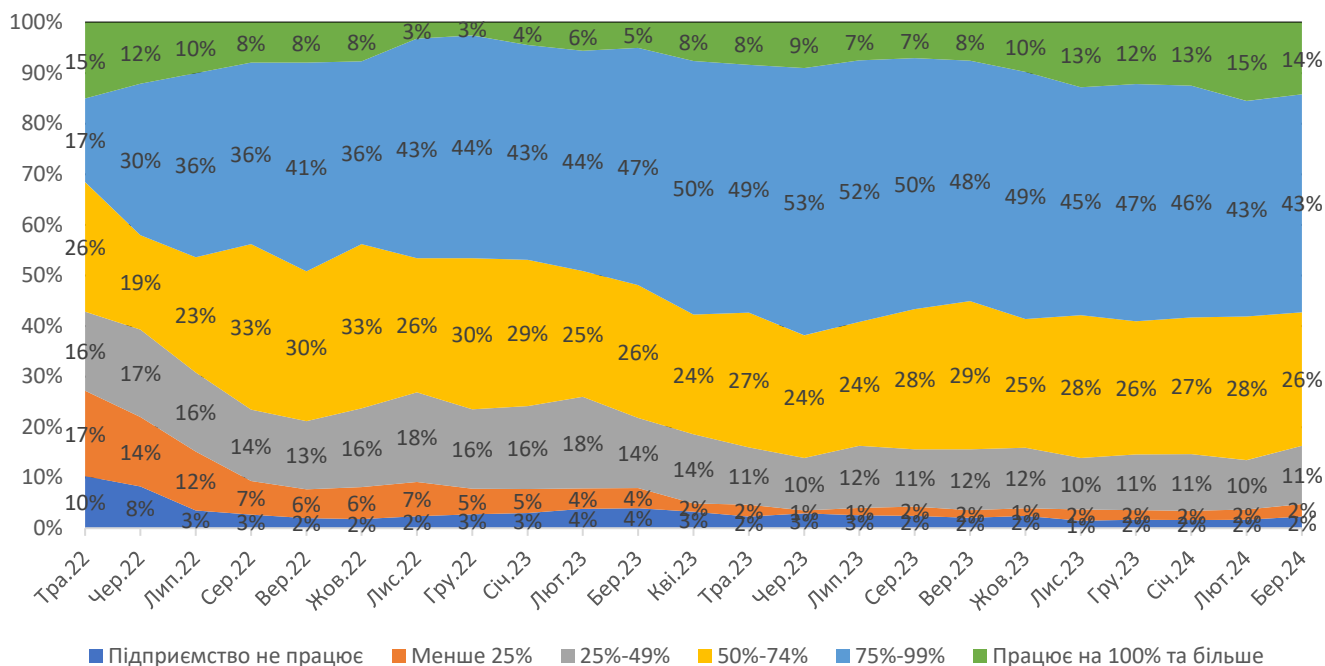
У березні 2% опитаних підприємств повідомили про припинення своєї діяльності впродовж війни. Цей показник продовжував залишатися низьким із липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. Також залишається низькою частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, лише 2% у березні (2% у лютому). Окрім цього, 11% підприємств працювали в березні на рівні 25% - 49% довоєнних

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

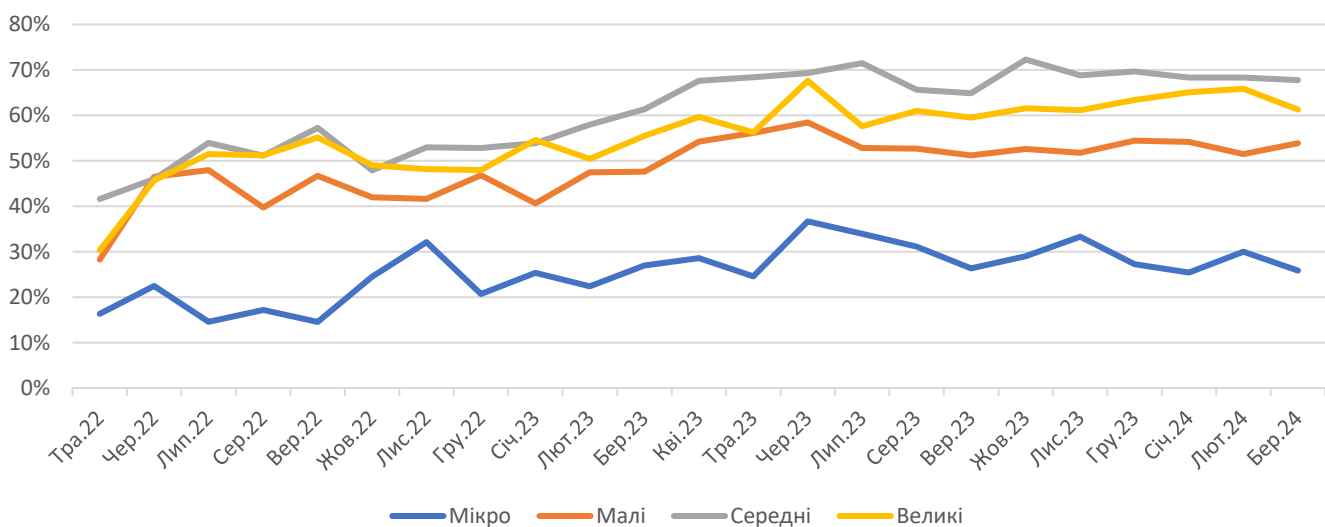
виробничих потужностей (10% у лютому). У підсумку, у березні лише 16% підприємств працювали менше ніж на половину потужності або не працювали порівняно з довоєнним часом.

Рис. 30. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

Результати бізнесу різного розміру. Середній бізнес продовжує демонструвати найкращий темп відновлення виробництва. На майже повну та повну потужність, порівняно з довоєнним періодом, працювало в березні 68% середніх підприємств, що залишається на рівні попередніх місяців (68% у січні та лютому). Водночас, відповідний показник зменшився для великого бізнесу – з 66% у лютому до 61% у березні 2024 року. Частка малих підприємств, які працювали майже на повну та повну потужність, незначною мірою зросла – з 51% у лютому до 54% у березні. Для мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – 26%. При цьому показник мікропідприємств зменшився порівняно з попереднім місяцем.

Рис. 31. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Станом на березень 2024 року не працювали 10% представників мікробізнесу, що вище ніж в лютому (8%). Для порівняння, великий бізнес повністю відновив роботу. Серед малих підприємств не відновили роботи

3% опитаних, а середніх – 1%. Таким чином, **мікробізнес залишається більш чутливим до викликів воєнного часу.**

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером із відновлення переробної промисловості. У березні 2024 року 71% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність (73% у лютому). На другій сходинці завантаження легкої промисловості, яка традиційно залишається в трійці лідерів. При цьому рівень завантаження легкої промисловості зріс із 61% у лютому до 67% у березні. Машинобудівна галузь на третій сходинці – майже на повну та повну потужність у березні працювали 50% опитаних (48% у лютому). Поліграфічна промисловість опустилася на четверту сходинку – 45% у березні (54% у лютому). На останній сходинці виробництво будівельних матеріалів – на повну або майже повну потужність працювали лише 26% опитаних підприємств.

Рис. 32. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23	Лип.23	Сер.23	Вер.23	Жов.23	Лис.23	Гру.23	Січ.24	Лют.24	Бер.24
Харчова промисловість	66	73	73	78	72	72	73	76	72	73	73	73	71
Легка промисловість	63	65	55	69	66	64	61	57	60	62	61	61	67
Машинобудування	39	43	30	47	38	39	32	43	52	44	46	48	50
Поліграфічна промисловість	58	62	60	71	64	57	43	62	46	46	57	54	45
Деревообробна промисловість	13	42	33	36	38	30	26	36	29	41	38	39	45
Хімічна промисловість	30	42	42	36	35	43	35	39	39	38	43	41	42
Металургія та металообробка	22	20	29	27	26	10	10	16	32	28	24	27	35
Виробництво будматеріалів	15	30	38	38	44	41	31	27	31	28	31	28	26

Результати за регіонами Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у лютому продовжують працювати всі або майже всі підприємства Вінницької (100%), Івано-Франківської (100%), Львівської (100%), Полтавської (100%), Тернопільської (100%), Рівненської (92%) та Одеської (89%) областей.

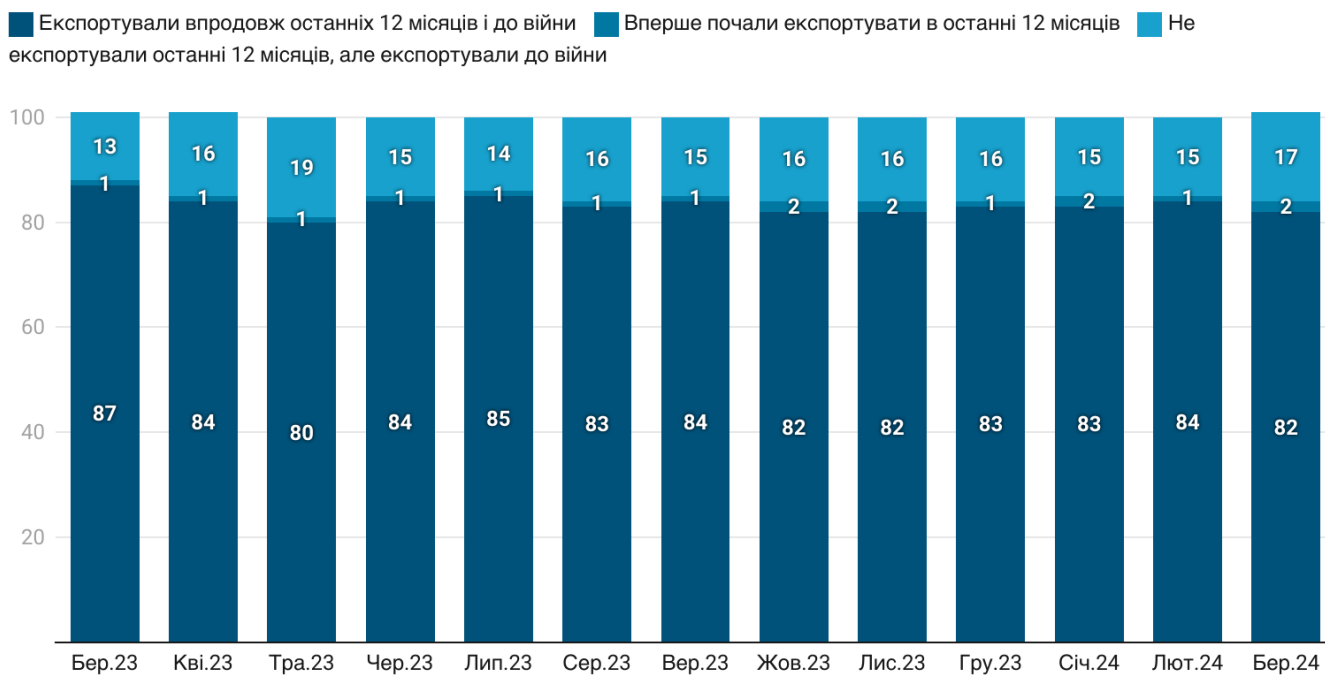
Водночас, ситуація залишається найскладнішою в прифронтових Запорізькій та Харківській областях, у яких, відповідно, 0% та 15% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Низький рівень завантаження також на підприємствах Кіровоградської (33% на майже повну та повну потужність), Сумської (35%), Черкаської (37%), Хмельницької (29%) областей, а також міста Києва (27%). Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках двадцять третьої хвилі опитування зафіксовано **61% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами.** Водночас, майже 36% підприємств ніколи не мали експорту, а майже 3% не змогли дати відповіді на запитання.

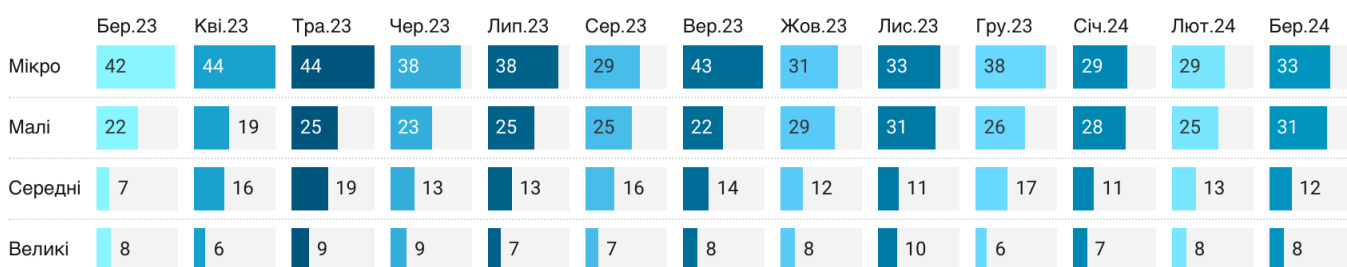
Станом на березень 2024 року серед експортерів **82% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців.** Ще 2% підприємств уперше розпочали експортувати саме під час війни (упродовж останніх 12-ти місяців). Водночас 17% підприємств експортували до початку війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Тобто, у березні 2024 року дещо менша частка активних експортерів ніж в лютому, хоча в цілому ситуація залишається схожою. Український бізнес досягнув певної планки відновлення експортної діяльності, адже частина бізнесу не може побороти нові виклики для відновлення експорту.

Рис. 33. Вплив війни на експортну діяльність (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу різного розміру. За результатами березня 2024 року, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 33% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. При цьому ситуація серед мікробізнесу незначною мірою погіршилася порівняно з лютим (тоді було 29%). Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 31%. Тобто, також погіршилася ситуація для малих підприємств, адже в лютому відповідний показник становив 25%. Дещо краща ситуація серед середніх експортерів – 12% опитаних не експортували останні 12 місяців. Найкраща ситуація серед великого бізнесу, у якого відповідний показник становив лише 8%. Таким чином, великий бізнес традиційно є лідером із відновлення експортної діяльності.

Рис. 34. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що дотепер найбільш складна ситуація з відновленням експорту залишається в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 73% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Ситуація погіршилася порівняно з лютим (був 60%). Також складна ситуація в металургії (відповідний показник становить 39%) та машинобудуванні (21%). На противагу цьому, найкраща ситуація в деревообробній промисловості, у якій лише 8% підприємств не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча експортували до війни. У харчовій промисловості, яка в цілому є лідером відновлення, показник залишається приблизно на рівні попередніх місяців – 16%.

Рис. 35. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за галузю промисловості (% опитаних експортерів)

	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23	Лип.23	Сер.23	Вер.23	Жов.23	Лис.23	Гру.23	Січ.24	Лют.24	Бер.24
Виробництво будматеріалів	50	50	46	56	50	73	67	55	64	57	58	60	73
Металургія та металообробка	30	33	26	35	33	40	33	33	28	36	33	29	39
Машинобудування	18	21	26	26	20	19	23	29	31	22	24	23	21
Харчова промисловість	10	16	21	14	16	17	16	16	15	17	15	16	16
Хімічна промисловість	6	11	0	6	0	0	0	12	10	11	9	10	14
Легка промисловість	0	9	23	17	14	11	4	12	11	11	10	13	11
Деревообробна промисловість	13	5	12	13	17	7	7	17	8	7	14	14	8

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській та Чернігівській областях. Найскладніша ситуація залишається в Дніпропетровській та Житомирській областях, у яких відповідно 71% та 59% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча мали його до війни.

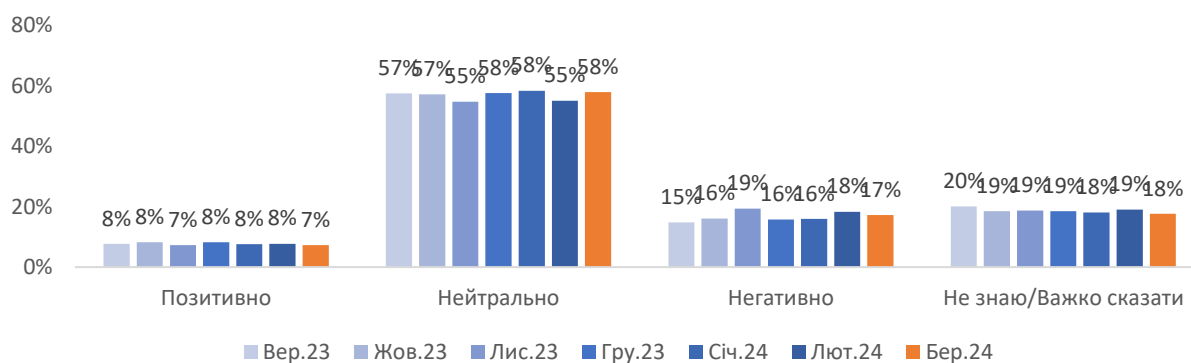
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У березні 2024 року частка позитивних оцінок політики уряду щодо бізнесу склала 7%, що практично не відрізняється від відповідної частки у лютому (8%). Рівень позитивних оцінок цієї політики вже більше ніж пів року залишається найнижчим за весь період цього дослідження, перша хвиля якого була проведена в травні 2022 року.

Частка негативних оцінок цієї політики також майже не змінилася: 17% порівняно з 18% в лютому, у той час як частка нейтральних оцінок збільшилася з 55% до 58%. Частка респондентів, які не змогли поставити оцінку державній політиці з підтримки бізнесу, склала 18%, що, практично, не відрізняється від рівня лютого 2024 року.

Рис. 36. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. На фоні низького рівня позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в цілому, представники мікро- та середніх підприємств відзначилися нижчою часткою таких оцінок (по 5%), ніж представники малого (8%) та великого (11%) бізнесу.

Крім цього, респонденти з числа підприємств меншого розміру частіше негативно оцінюють державну політику з підтримки бізнесу, ніж представники більших за розміром підприємств. Зокрема, серед представників мікро- та малого бізнесу негативні оцінки цієї політики поставили 19% та 23% опитаних відповідно, тоді як респонденти, які представляють середній та великий бізнес, – 14% та 13% відповідно.

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники машинобудування (14%), а також галузі виробництва тканин, одягу та взуття (11%)⁵.

З іншого боку, найвища частка негативних оцінок цієї політики зафіксована серед представників хімічної промисловості та металургії (по 31%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в березні 2024 року зафіксовано в Черкаській області (20% респондентів), а також у Кіровоградській (16%), Львівській (14%) та Чернігівській (13%) областях⁶.

Разом із цим, найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Вінницької та Сумської областей, а також м. Києва (більше 30%).

Бачення ролі держави для ведення бізнесу

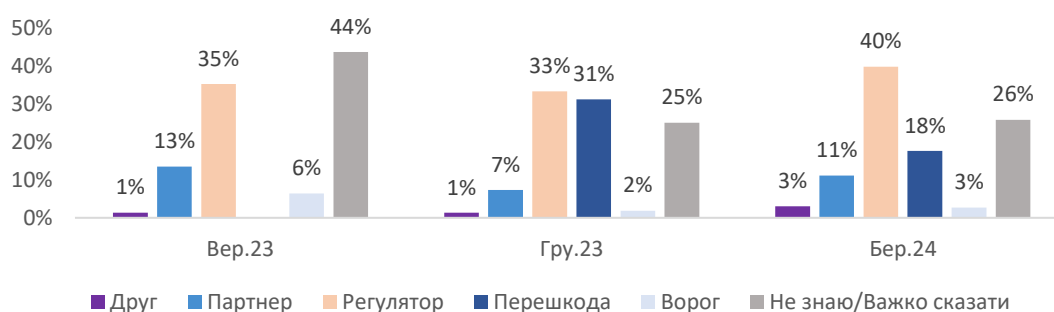
У березні 2024 року ми вдруге в рамках цього опитування запитали представників підприємств про те, якою вони бачать сьогодні роль держави (уряду) для бізнесу в Україні. Як варіанти вибору були запропоновані поняття «друг», «партнер», «регулятор», «перешкода» та «ворог». Таке ж питання раніше було поставлено у хвилях цього опитування, які відбулися у вересні та грудні 2023 року⁷.

Підприємства, опитані в березні, найчастіше називали державу регулятором (40%) або перешкодою (18%). Порівняно з попереднім опитуванням співвідношення цих двох варіантів відповіді змістилося на користь держави як регулятора. Зокрема, у грудні 2023 року спостерігалася вища частка оцінок держави як перешкоди (31%), тоді як регулятором державу називали рідше (33%).

Водночас, у березні 2024 року підприємства частіше називали державу другом та партнером ніж три місяці тому: 3% та 11% опитаних відповідно. Для порівняння, у грудні 2023 року таких було 1% та 7%. Частка тих, хто вважав державу ворогом бізнесу, практично не змінилася за попередні три місяці і склала 3%.

Крім цього, 26% опитаних не змогли визначити роль держави в Україні для ведення бізнесу, що також майже не відрізняється від результатів грудневого опитування, за яким таких респондентів було 25%.

Рис. 37. Бачення ролі держави (уряду) для бізнесу

⁵ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁶ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

⁷ В опитуванні у вересні 2023 року серед варіантів відповіді не було варіанту «перешкода», його було додано, починаючи з грудня 2023 року, щоб збалансувати позитивні та негативні характеристики.

Бачення ролі держави для ведення бізнесу за розміром підприємств. Великі підприємства частіше вважають, що держава (уряд) є другом або партнером для їхнього бізнесу, ніж підприємства менших розмірів. Так, тоді як серед мікро-, малих та середніх підприємств частка тих, що називають державу другом, партнером бізнесу, не перевищує 14%, серед великих підприємств ця частка склала 25%.

Натомість мікро- та малі підприємства більш схильні говорити про те, що держава перешкоджає бізнесу. Її назвали перешкодою більше 20% таких підприємств, у той час як серед великих та середніх підприємств ці частки менші: 13% та 10% відповідно.

Бачення ролі держави для ведення бізнесу за сектором. У харчовій промисловості та металургії про роль держави (уряду) для бізнесу позитивно говорять частіше ніж в інших: 15% та 13% підприємств цих галузей відповідно називають державу другом або партнером для бізнесу. У решті галузей, представлених у цьому опитуванні, ця частка не перевищує 11%⁸.

Натомість у деревообробній промисловості, у галузі виробництва будівельних матеріалів та в галузі виробництва тканин, одягу та взуття більше 30% підприємств назвали державу перешкодою або ворогом для бізнесу. Це більше ніж в інших галузях, у яких ця частка опитаних знаходиться в межах від 9% до 28%.

Бачення ролі держави для ведення бізнесу за регіонами. Більше половини опитаного бізнесу Київської області (55%) вважає державу (уряд) другом або партнером бізнесу. Це найвища частка порівняно з іншими областями, у яких було проведено це опитування⁹.

Порівняно часто роль держави для бізнесу позитивно характеризують і в Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Рівненській та Черкаській областях, у яких частки оцінок ролі держави як друга або партнера для бізнесу перевищили 20%.

Водночас найвищі частки підприємств, представники яких називають державу перешкодою або ворогом для бізнесу, зафіксовані в Закарпатській (90%), Вінницькій (60%) та Сумській (45%) областях.

---

⁸ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁹ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства, а також Миколаївську та Полтавську області, у яких кількість опитаних була недостатньою для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати 23-го нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проекту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни з місяця в місяць таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні три та шість місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 18 до 29 березня 2024 року.

ВИБІРКА

Усього в 23-й хвилі було опитано 523 підприємства. Вони розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 13-ти до 43-ох підприємств¹⁰.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 479 підприємств або 92% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової та легкої промисловості. До сфери сільського господарства належать вісім опитаних підприємств (1,5% вибірки), до торгівлі – 21 (4% вибірки). Дванадцять підприємств або 2,3% вибірки працюють у сфері послуг, і три підприємства (0,6%) належать до галузі будівництва.

Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 58 або 11% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 167 або 32% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 187 або 36% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 111 або 21% вибірки.

¹⁰ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	58	11%
Малі	167	32%
Середні	187	36%
Великі	111	21%
УСЬОГО	523	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	8	1,5%
Виробництво металу та металообробка	23	4%
Хімічна промисловість	26	5%
Машинобудування	36	7%
Деревообробна промисловість	20	4%
Виробництво будівельних матеріалів	27	5%
Харчова промисловість	175	33%
Легка промисловість	46	9%
Поліграфічна промисловість	11	2%
Інші виробництва	115	22%
Будівництво	3	0,6%
Торгівля	21	4%
Послуги	12	2,3%
УСЬОГО	523	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, за розміром, індекс змін (березень 2024)

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,16	-0,05	0,06	0,16	0,27
Очікувані зміни виробництва	0,53	0,31	0,49	0,51	0,61
Продажі	0,16	-0,07	0,04	0,14	0,32
Очікувані зміни продажів	0,53	0,31	0,48	0,49	0,62
Експорт	0,04	-0,22	-0,19	0,08	0,10
Очікувані зміни експорту	0,45	0,15	0,21	0,44	0,57
Дебіторська заборгованість	-0,23	-0,27	-0,34	-0,29	-0,05
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,39	-0,25	-0,45	-0,42	-0,31
Кредиторська заборгованість	-0,26	-0,29	-0,37	-0,30	-0,08
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,42	-0,16	-0,47	-0,46	-0,34

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Податкова заборгованість	-0,29	-0,24	-0,39	-0,33	-0,15
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,44	-0,18	-0,50	-0,44	-0,39
Запаси сировини	0,09	-0,02	0,01	0,03	0,25
Очікувані зміни запасів сировини	0,34	0,19	0,22	0,33	0,46
Запаси готової продукції	-0,19	-0,14	-0,31	-0,25	-0,05
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,24	-0,08	-0,33	-0,33	-0,08
Нові замовлення	0,15	-0,07	0,06	0,13	0,28
Очікувані зміни нових замовлень	0,52	0,35	0,47	0,49	0,60
Ціни на сировину та матеріали	0,29	0,45	0,31	0,26	0,28
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,15	0,17	0,13	0,14	0,18
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,27	0,35	0,26	0,25	0,28
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,14	0,11	0,09	0,14	0,18
Кількість працівників	-0,05	-0,07	-0,04	-0,05	-0,06
Очікувані зміни кількості працівників	-0,07	0,07	-0,05	-0,08	-0,06
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,16	0,03	-0,21	-0,21	-0,07
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,22	-0,02	-0,33	-0,27	-0,09
Кваліфіковані працівники	0,33	0,43	0,40	0,33	0,27
Некваліфіковані працівники	0,28	0,31	0,27	0,28	0,26
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,09	-0,22	-0,07	0,09	0,24
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,45	0,38	0,41	0,47	0,46
Оцінка ділового середовища	0,06	-0,24	-0,09	0,05	0,20
Очікувані зміни ділового середовища	0,45	0,26	0,33	0,45	0,53
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,13	0,29	0,16	0,08	0,16
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,43	-0,11	0,31	0,49	0,49

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, за галуззю промисловості, індекс змін (березень 2024)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,16	0,09	0,04	-0,08	0,00
Очікувані зміни виробництва	0,53	0,28	0,43	0,43	0,35
Продажі	0,16	0,09	0,15	-0,11	-0,10
Очікувані зміни продажів	0,53	0,28	0,39	0,43	0,35
Експорт	0,04	0,31	0,21	-0,25	-0,08
Очікувані зміни експорту	0,45	0,40	0,37	0,26	0,18
Дебіторська заборгованість	-0,23	-0,21	-0,21	-0,21	-0,07
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,39	-0,50	-0,53	-0,11	0,00
Кредиторська заборгованість	-0,26	-0,16	-0,21	-0,12	0,00
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,42	-0,50	-0,60	-0,21	-0,06
Податкова заборгованість	-0,29	-0,28	-0,27	-0,21	-0,07
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,44	-0,29	-0,50	-0,43	-0,07
Запаси сировини	0,09	0,00	-0,04	-0,03	-0,10
Очікувані зміни запасів сировини	0,34	0,05	0,16	0,13	0,00
Запаси готової продукції	-0,19	-0,05	0,00	-0,12	-0,06
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,24	-0,24	-0,21	-0,11	0,00
Нові замовлення	0,15	0,00	0,12	-0,08	-0,15
Очікувані зміни нових замовлень	0,52	0,06	0,29	0,47	0,26
Ціни на сировину та матеріали	0,29	0,14	0,12	0,36	0,30
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,15	0,06	0,33	0,20	0,05
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,27	0,09	0,15	0,25	0,15
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,14	0,10	0,32	0,13	0,00
Кількість працівників	-0,05	0,00	-0,12	-0,08	0,00
Очікувані зміни кількості працівників	-0,07	-0,10	-0,13	-0,10	-0,05
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,16	0,00	0,00	0,00	-0,06
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,22	-0,13	-0,11	-0,04	-0,06
Кваліфіковані працівники	0,33	0,58	0,31	0,65	0,53
Некваліфіковані працівники	0,28	0,50	0,04	0,55	0,41
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,09	-0,05	0,15	0,06	-0,10
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,45	0,16	0,33	0,35	0,16

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Оцінка ділового середовища	0,06	-0,04	-0,04	-0,03	-0,15
Очікувані зміни ділового середовища	0,45	0,29	0,14	0,39	0,22
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,13	0,21	0,00	0,14	0,23
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,43	0,14	0,46	0,26	0,21

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Виробництво	0,16	-0,12	0,21	0,28	0,36
Очікувані зміни виробництва	0,53	0,24	0,58	0,41	0,55
Продажі	0,16	-0,11	0,19	0,24	0,36
Очікувані зміни продажів	0,53	0,27	0,58	0,41	0,55
Експорт	0,04	-0,50	-0,02	0,19	0,00
Очікувані зміни експорту	0,45	-0,30	0,43	0,40	0,20
Дебіторська заборгованість	-0,23	-0,48	-0,34	-0,29	-0,22
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,39	-0,52	-0,48	-0,32	-0,33
Кредиторська заборгованість	-0,26	-0,52	-0,37	-0,30	-0,37
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,42	-0,55	-0,52	-0,36	-0,37
Податкова заборгованість	-0,29	-0,43	-0,40	-0,37	-0,50
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,44	-0,52	-0,56	-0,39	-0,50
Запаси сировини	0,09	-0,04	0,16	0,15	-0,40
Очікувані зміни запасів сировини	0,34	0,08	0,44	0,27	0,30
Запаси готової продукції	-0,19	-0,24	-0,28	-0,28	-0,57
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,24	-0,27	-0,31	-0,32	-0,25
Нові замовлення	0,15	0,00	0,16	0,30	0,18
Очікувані зміни нових замовлень	0,52	0,32	0,55	0,52	0,55
Ціни на сировину та матеріали	0,29	0,12	0,33	0,44	0,27
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,15	0,04	0,13	0,22	0,09
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,27	0,08	0,31	0,42	0,00

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,14	0,04	0,13	0,15	0,09
Кількість працівників	-0,05	-0,22	-0,04	0,00	-0,09
Очікувані зміни кількості працівників	-0,07	-0,27	-0,07	-0,05	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,16	-0,22	-0,21	-0,17	-0,30
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,22	-0,27	-0,31	-0,20	-0,30
Кваліфіковані працівники	0,33	0,52	0,36	0,45	0,30
Некваліфіковані працівники	0,28	0,38	0,31	0,32	0,30
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,09	-0,23	0,13	-0,07	0,09
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,45	0,15	0,54	0,37	0,60
Оцінка ділового середовища	0,06	-0,16	0,11	-0,04	0,00
Очікувані зміни ділового середовища	0,45	0,10	0,53	0,32	0,60
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,13	-0,13	0,12	0,25	0,17
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,43	0,14	0,46	0,28	0,64

Вплив війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	53%	55%	52%	59%	44%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	50%	33%	43%	55%	63%
Небезпечно працювати	46%	36%	40%	47%	60%
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	40%	53%	35%	32%	54%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	32%	48%	34%	25%	34%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	32%	36%	29%	30%	38%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	48%	46%	47%	55%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	83%	42%	58%	45%
Небезпечно працювати	57%	54%	64%	30%
Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	57%	50%	53%	25%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	44%	39%	36%	40%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	39%	31%	39%	25%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (продовження)

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	48%	60%	57%	46%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	63%	50%	44%	27%
Небезпечно працювати	26%	45%	39%	82%
Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	37%	37%	30%	27%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	37%	31%	30%	18%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	48%	32%	30%	36%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	7%	5%	8%	5%	11%
Нейтрально	58%	55%	50%	62%	65%
Негативно	17%	19%	23%	14%	13%
Не знають/Не відповіли	18%	21%	19%	19%	12%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	4%	4%	14%	5%
Нейтрально	65%	65%	44%	55%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Негативно	17%	31%	31%	20%
Не знають/Не відповіли	13%	0%	11%	20%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (продовження)

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	7%	6%	11%	9%
Нейтрально	52%	59%	61%	46%
Негативно	22%	13%	15%	18%
Не знають/Не відповіли	19%	21%	13%	27%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	10%	35%	11%	7%	4%
1 - 2 місяці	41%	33%	50%	40%	29%
3 - 5 місяців	31%	23%	30%	33%	36%
6 - 11 місяців	14%	8%	7%	18%	22%
12 місяців і більше	3%	2%	2%	2%	9%

Забезпеченість замовленнями, за сектором

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	17%	8%	12%	5%
1 - 2 місяці	56%	40%	29%	42%
3 - 5 місяців	11%	36%	35%	37%
6 - 11 місяців	6%	12%	24%	11%
12 місяців і більше	11%	4%	0%	5%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (продовження)

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	15%	11%	9%	0%
1 - 2 місяці	65%	41%	51%	40%
3 - 5 місяців	20%	36%	33%	60%
6 - 11 місяців	0%	12%	5%	0%
12 місяців і більше	0%	1%	2%	0%